

Advies over het masterplan hervorming secundair onderwijs

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Adviesvrager: Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs en Vorming op 13 juni 2013

Dit advies bestaat uit drie deeladviezen.

Het deeladvies over het deel III van het advies is uitgebracht door de Raad Basisonderwijs op 9 oktober 2013 met eenparigheid van stemmen

Het deeladvies over het deel IV van het advies is uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs op 24 oktober 2013 met 15 stemmen voor, 1 stem tegen en 3 onthoudingen

Het deeladvies over het deel I, II, V van het advies is uitgebracht door de Algemene Raad op 24 oktober 2013 met 17 stemmen voor, 2 stemmen tegen en 2 onthoudingen. Het GO! motiveert zijn tegenstem in het minderheidsstandpunt als bijlage (zie punt VI. 1)

Vorbereiding:

Werkgroep masterplan Basisonderwijs, onder voorzitterschap van de heer Marc Van den Brande

Werkgroep masterplan Secundair onderwijs, onder voorzitterschap van de heer Patrick Weyn

Werkgroep masterplan Algemene Raad, onder voorzitterschap van prof. dr. G. De Soete

Dossierbeheerders: Roos Herpelinck, Dirk Schoofs, Jan Panhuysen

INHOUD

I. EEN MARSRICHTING VOOR ONDERWIJSINNOVATIE	5
II. VOORWAARDEN OM DE INNOVATIE TE DOEN SLAGEN	7
1 SAMEN BELEID MAKEN: EEN PROCES VAN OVERLEG	7
2 EVENWICHT TUSSEN STUREN, INCENTIVES, PEDAGOGISCHE VRIJHEID EN LOKALE AUTONOMIE	8
3 DE FINALITEIT VAN DE HERVORMING OP BASIS VAN DE BREDE EN VORMENDE OPDRACHT VAN HET ONDERWIJS	8
4 DOORSTROMING TUSSEN ONDERWIJSNIVEAUS OP GROND VAN CONSECUTIVITEIT	9
5 EEN GLOBAAL CONCEPT UITWERKEN DAT ALTERNATIEVE ONDERWIJS- EN OPLEIDINGSVORMEN MEE IN KAART BRENGT	10
6 DE ONTWIKKELINGSFASES EN HET WELBEVINDEN VAN KINDEREN EN JONGEREN	10
7 AFTOETSING AAN DIVERSITEIT EN GELIJKE ONDERWIJSKANSSEN	11
8 INVESTEREN IN ONDERWIJS EN VORMING	11
9 PROFESSIONALISERING VAN SCHOOLTEAMS: EEN CONDITIO SINE QUA NON	12
10 SAMENHANG TUSSEN VERSCHILLENDE VERNIEUWINGSPROCESSEN	12
11 BEWUSTMAKING EN PERCEPTIE VAN DE HERVORMING	12
III. EEN HERVORMING BEGINT IN HET BASISONDERWIJS	13
1 EEN EIGEN MASTERPLAN VOOR HET BASISONDERWIJS?	13
1.1 DE LEERLINGEN MET SPECIFIEKE ONDERWIJS- EN OPVOEDINGSNODEN	14
1.2 DE EIGEN MISSIE VAN HET BASISONDERWIJS VALORISEREN	14
2 VRAGEN BIJ DE MAATREGELEN VOOR HET BASISONDERWIJS	15
2.1 EEN VERSTERKING VAN DE AANPAK VOOR HET UITREIKEN VAN EEN GETUIGSCHRIFT BASISONDERWIJS	15
2.2 VERBETEREN VAN DE OVERGANG TUSSEN HET BASIS- EN HET SECUNDAIR ONDERWIJS	17
2.3 DIFFERENTIATIE IN HET BASISONDERWIJS	18
2.4 EEN VERSTERKING VAN HET CURRICULUM EN DE BEHEERSING VAN SOMMIGE LEERGEBIEDEN	20

2.5	VERSTERKING VAN DE PROFESSIONALITEIT VAN LERAREN	21
IV.	EEN HERVORMING VAN HET SECUNDAIR ONDERWIJS	23
1	INHOUDELIJKE VERNIEUWING VAN HET SECUNDAIR ONDERWIJS	23
1.1	HET MECHANISME: COMPETENTIES IN PLAATS VAN EINDTERMEN	23
1.2	INVULLING VAN DE ALGEMENE VORMING/BASISVORMING	25
1.3	WERKPLEKLEREN EN STAGES	26
	Werkpleklerin	27
	Stages	27
	Stages en werkpleklerin	28
1.4	TAALBELEID	28
2	STRUCTUUR SECUNDAIR ONDERWIJS	29
2.1	MAATREGELEN MET BETREKKING TOT DE EERSTE GRAAD	29
	Basisstructuur eerste graad	30
	Afstemming van de vakkenstructuur BAO-SO	32
	Toegang tot het eerste leerjaar	32
	B-stroom/schakeltraject	32
2.2	MAATREGELEN MET BETREKKING TOT DE TWEEDE EN DERDE GRAAD (ONTWIKKELING MATRIX)	33
	Het principe van de matrix	34
	Alternatieve leerwegen naast of binnen de matrix?	35
	Op grond van welke referentiekaders wordt de matrix ontwikkeld?	36
	Verdere verduidelijking over de impact op de organisatie van het onderwijs	36
2.3	OVERGANG NAAR HET HOGER ONDERWIJS	37
	Doorstroming breder dan hoger onderwijs	37
	Alternatief voorstel	37
2.4	AANSLUITING ONDERWIJS-ARBEIDSMARKT	38
	Onderwijszones en nieuwe planificatieprocedures	39
2.5	EEN VERNIEUWING VAN HET BUITENGEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS?	40
3	EVALUATIE EN ATTESTERINGSBELEID	41
V.	RANDVOORWAARDEN EN ONDERSTEUNENDE MAATREGELEN	44
1	LEERLINGENBEGELEIDING EN ZORG VOOR LEERLINGEN	44
1.1	INDIVIDUEEL LEERLINGENDOSSIER	45
1.2	AUDIT VAN DE CENTRA VOOR LEERLINGENBEGELEIDING	46
1.3	STUDIEKEUZEPROCES, EEN GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID MET OUDERS	46
1.4	DE DOORSTROMING NAAR HET HOGER ONDERWIJS	47
2	DATABEHEER EN METEN	48

3	PERSONEEL EN BESTUUR	49
4	BUDGET EN OMKADERING	51
VI.	BIJLAGEN	53
1	MINDERHEIDSSTANDPUNT VAN HET GO!	53
2	OVERZICHT VAN RELEVANTE ADVIEZEN EN VERKENNINGEN	53

I. Een marsrichting voor onderwijsinnovatie

Het masterplan geeft de algemene richting aan voor een hervorming van het secundair onderwijs en de samenhang tussen diverse geplande en lopende operationele processen. Het plan bevat ook een timing om de veranderingen te realiseren aan de hand van maatregelen op middellange termijn en maatregelen die nog deze legislatuur zullen worden beslist. In verschillende recente adviezen heeft de Algemene Raad gepleit voor een dergelijke transparantie met een globale en geïntegreerde planning die de verschillende onderwijsdossiers die gelinkt zijn aan de hervorming van het secundair onderwijs samenbrengt.¹

Om de innovatie te kunnen voorbereiden en vertalen in hun eigen beleidsvoering, is duidelijkheid nodig voor de onderwijsgeledingen en voor de schoolbesturen en schoolteams. Voor het lokale beleid is de samenhang en overzicht op het geheel noodzakelijk, eerder dan losse geïsoleerde maatregelen.

De Vlor beoordeelt de grote lijnen van de veranderingen, maar kan geen definitief uitsluitel geven voor de concrete invulling van iedere maatregel. Het advies focust op de voorwaarden om deze onderwijshervorming in goede omstandigheden te kunnen realiseren. Bijna alle punten moeten nog op het technische niveau worden uitgewerkt. De raad heeft daarenboven bij vele maatregelen nog vragen ter verduidelijking. De raad hoopt dat de overheid in de gesprekken van de komende weken en maanden deze onduidelijkheden uitklaart. In dit advies worden deze vragen geformuleerd als een aanknopingspunt voor komende discussies.

In globo vindt de Algemene Raad dat de benadering van het masterplan mogelijkheden en kansen biedt door de gemeenschappelijke stam aan basisvorming in het eerste en tweede leerjaar van de eerste graad maar wel met een afzonderlijke set voor de A- en B-stroom; de reductie van de basisopties; de versterking van de differentiatiemogelijkheden in de eerste graad. Maar de raad betreurt dat de ambitieuze doelstelling uit de oriëntatienota met betrekking tot uitstel van studiekeuze niet is behouden als een uitgangspunt. Om een definitief oordeel te kunnen vellen, zijn echter de implementatievoorwaarden en concrete invullingen cruciaal (zie de vragen en onduidelijkheden geformuleerd in de delen II, III, IV en V).

De maatregelen voor het basisonderwijs zijn niet adequaat doordat ze eenzijdig zijn bedacht vanuit de doorstroming naar het secundair onderwijs in plaats vanuit de brede opdracht van het lager onderwijs. Het basisonderwijs geeft in principe onderwijs aan alle kinderen tussen 2,5 en 12 jaar. Dit onderwijs gaat uit van een ontwikkelingsgericht perspectief en biedt het onderwijs aan in een geïntegreerd onderwijstraject. Sommige voorstellen uit het masterplan zijn vanuit dit denkkader niet wenselijk (zie deel III).

De Algemene Raad betreurt dat het masterplan geen sterkere visie heeft op de impact van de hervorming voor alternatieve leerwegen om een kwalificatie te halen of om door te stromen naar hbo5 of volwassenenonderwijs. Het is een gemiste kans om de coherentie te verhogen tussen

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de beleidsbrief 2011-2012](#), 24 november 2011.

het voltijds gewoon secundair onderwijs en het buso, leren en werken en het volwassenenonderwijs.

De raad is zich bewust van het feit dat er ook nog interferentie zal zijn tussen dit plan en andere belangrijke discussies zoals die over de scholengroepen en scholengemeenschappen, de uitwerking van een ontwerpdecreet over belangrijke en noodzakelijke maatregelen (BNM), het voorontwerp van decreet over participatie op school en de rechtspositie van de leerlingen, het loopbaandebat, het besluit over de onderwijskwalificaties I tot en met IV en de andere aspecten van de uitrol van de kwalificatiestructuur en het onderwijsdecreet XXIV. Ook deze samenhang is nu nog niet te overzien. Daarom gaat dit advies over de hoofdlijnen van het masterplan zonder de maatregelen zelf concreet in te vullen.

De Algemene Raad heeft al heel wat strategische en operationele adviezen uitgebracht die relevant zijn voor de analyse en de globale opzet van deze hervorming. De raad opteert ervoor om die analyse niet te herhalen. Als bijlage bij dit advies is een oplijsting te vinden van de relevante adviezen met bijhorende linken.

Het advies belicht:

- de algemene ondersteunende maatregelen die garant staan voor het succes van de innovatie als geheel (deel II). Dit gedeelte van het advies is uitgebracht door de Algemene Raad met 17 stemmen voor, 2 tegen en 2 onthoudingen. Het GO! motiveert zijn tegenstem in het minderheidsstandpunt als bijlage (zie punt VI. 1).
- de hervormingsvoorstellen voor het basisonderwijs (deel III). Dit gedeelte van het advies is uitgebracht door de Raad Basisonderwijs met eenparigheid van stemmen.
- de hervormingsvoorstellen voor het secundair onderwijs (deel IV). Dit gedeelte van het advies is uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs met 15 stemmen voor, 1 stem tegen en 3 onthoudingen.
- de algemene ondersteunende maatregelen die op beide onderwijsniveaus betrekking hebben (deel V). Dit gedeelte van het advies is uitgebracht door de Algemene Raad met 17 stemmen voor, 2 tegen en 2 onthoudingen. Het GO! motiveert zijn tegenstem dit in het minderheidsstandpunt als bijlage (zie punt VI. 1).

De procedure voor de voorbereiding van het advies staat opgenomen in het colofon van dit advies.

II. Voorwaarden om de innovatie te doen slagen

1 Samen beleid maken: een proces van overleg

De eerste en belangrijkste vraag van de Algemene Raad is dat de verdere implementatie en uitrol van het masterplan tot stand komt op grond van een participatief proces waarin alle relevante actoren en onderwijsniveaus voor hun domein betrokken worden. De raad betreurt dat maatregelen waarover nog heel wat overleg, onderhandelingen en technische verduidelijking nodig zijn, in de media en in het bredere onderwijsveld al gecommuniceerd worden als afgeronde beslissingen. De Raad pleit er ook voor dat de overheid duidelijke kaders uitwerkt over de concrete implementatie op het terrein (consecutief jaar per jaar of niet?, prioriteiten?, tijdsschema?).

De Algemene Raad wil op de relevante momenten van het besluitvormingsproces bijkomende adviezen kunnen formuleren. De specifieke aard van het masterplan - dat vanzelfsprekend nog niet op een operationeel niveau is geformuleerd - laat niet toe om alle punten nu al tot op het technische niveau te adviseren.

De Algemene Raad heeft volgende prioritaire thema's in zijn jaarplanning opgenomen:

- de eigenheid en finaliteit van het basisonderwijs;
- de evaluatie van het decreet Leren en Werken;
- samenhang van het buitengewoon secundair onderwijs in relatie met andere opleidingstrajecten (werkplekleren, opleidingsprofielen).

De Algemene Raad is er van overtuigd dat, indien de overheid hiertoe bereid is, overleg binnen de raad een meerwaarde kan bieden voor volgende dossiers:

- advies over de concrete invulling van de matrix onder meer gebruik makend van de Vlor-screeningen van studiegebieden (zie IV. 2.2);
- een ontwikkelingsgerichte invulling van de B-stroom in de eerste graad (zie IV. 2.1);
- de invulling van de eerste graad (zie IV. 2.1)
- de verdere ontwikkeling van platformen waar verschillende onderwijsniveaus elkaar beter leren kennen, informatie uitwisselen over structuren, begineisen en onderwijsorganisatie. De Algemene Raad is ervan overtuigd op dit vlak zelf een meerwaarde te kunnen realiseren, onder meer door een platform voor overleg tussen het secundair en het hoger onderwijs (zie IV. 2.3);
- een verdere uitklaring en de uittekening van een doorgaande lijn voor de invulling van algemene vorming in het geheel van het leerplichtonderwijs (zie II. 3);
- overleg op het Vlaamse niveau over de planificatie (zie IV. 2.4);
- overleg over de concrete invulling en implementatie van het leerlingendossier (zie V. 1.1).

2 Evenwicht tussen sturen, incentives, pedagogische vrijheid en lokale autonomie

Om deze verandering te doen slagen, is een evenwicht tussen sturen en incentives van de overheid enerzijds en de autonomie van scholen en schoolbesturen anderzijds erg cruciaal. De hervorming moet kunnen gebeuren zonder in te boeten op het principe van de pedagogische vrijheid. Vooral op dit terrein ziet de raad erg veel interferentie met de lopende discussie over de scholengroepen en de scholengemeenschappen in het leerplichtonderwijs.

De Algemene Raad formuleert hieronder enkele belangrijke dilemma's:

- Het is niet wenselijk dat er onderwijstrajecten worden ontwikkeld op twee snelheden. Dit vergroot het verschil tussen scholen. Leerlingen en hun ouders hebben nood aan een transparant aanbod. Als structuren wezenlijk verschillen, worden overgangen tussen scholen onmogelijk gemaakt.
- Actieve en passieve vrije keuze is tegelijk een van de funderende principes van ons onderwijsbestel. Scholen en schoolbesturen dragen, gelet op de pedagogische vrijheid, de verantwoordelijkheid om een eigen pedagogisch project uit te tekenen. Ouders en leerlingen hebben de vrijheid om een gepaste onderwijs- en studiekeuze te maken.
- De Algemene Raad wijst erop dat de context, de schaalgrootte en het aanbod in de omgeving erg bepalend zijn voor kans op succes bij het zoeken van scholen naar verbreding (eerste graad en domeinscholen). Dit ligt anders voor bijvoorbeeld scholen in centrumsteden of voor kleine scholen. Maar uiteraard spelen ook nog andere contextgegevens een rol.

3 De finaliteit van de hervorming op basis van de brede en vormende opdracht van het onderwijs

De Algemene Raad vindt dat de implementatie van het masterplan moet gebeuren op grond van een globale kijk op het geheel van de opdrachten van het onderwijs.

Voor het basisonderwijs verwijzen we naar het punt III. 1).

Het secundair onderwijs heeft diverse opdrachten en het leidt – bij het einde van de leerplicht – op tot diverse finaliteiten die met elkaar interageren en een continuüm vormen:

- Het biedt jongeren maximale kansen op persoonlijke ontwikkeling en duurzaam maatschappelijk functioneren. Het betekent dat de leerplichtige jongeren vorming krijgen op de verschillende dimensies. Ze leren kritisch reflecteren op de samenleving van nu en morgen en dit in een voortdurende dialoog tussen generaties;²
- Het werkt aan doorstromingscompetenties naar diverse vormen van hoger onderwijs en levenslang leren;
- Het bereidt jongeren voor op doorstroming naar de arbeidsmarkt.

² Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Visietekst over algemene vorming](#), 12 januari 2012.

Het onderwijs biedt jongeren diverse trajecten aan om tot leren te komen. Dit verschilt naargelang van de leeftijd en de ontwikkeling. Dat omvat heel wat ontwikkelingspsychologische en persoonlijke aspecten en doet dat via diverse leerwegen.

De brede vormende opdracht van het onderwijs valoriseren biedt volgende perspectieven:

- Het wekt verwondering dat het masterplan het terugdringen van de ongekwalificeerde uitstroom wel als doelstelling neemt, maar geen melding maakt van het actieplan daarvoor of andere concrete maatregelen voorstelt.
- De effectiviteit van de hervorming moet worden beoordeeld op grond van een breed akkoord over alle vormende opdrachten van het onderwijs. Relevante externe referentiekaders zoals de Europese sleutelcompetenties of de beroepskwalificaties uit de Vlaamse kwalificatiestructuur moeten op een kritische manier geïntegreerd worden in een eigen kader van einddoelen voor het Vlaamse onderwijs.
- De meerderheid van de jongeren behaalt een diploma secundair onderwijs en dus een onderwijskwalificatie die deze verschillende vormingsonderdelen bekrachtigt. Om die reden stelt de Algemene Raad dat elke opleiding in onderwijs een onderwijskwalificatie moet kunnen uitreiken.³ Geen enkele opleiding binnen onderwijs kan verengd worden tot slechts één van de vormingsdimensies die hierboven worden aangegeven.

4 Doorstroming tussen onderwijsniveaus op grond van consecutiviteit

De Algemene Raad waardeert dat het masterplan probeert om leertrajecten van jongeren doorheen verschillende onderwijsniveaus coherent en transparant te maken. De Algemene Raad pleitte al diverse keren voor 'zachte overgangen' tussen onderwijsniveaus. Het is zeker zo dat sommige leerlingen de overstap tussen onderwijsniveaus als een drempel ervaren. Maar hieraan liggen zowel structurele oorzaken als oorzaken die voortvloeien uit de ontwikkelingsfasen van een kind, jongere, jongvolwassene aan de basis.

De Algemene Raad vindt de manier waarop het masterplan doorstroming benadert, te beperkend:

- Doorstroming is geen eenzijdig proces waarin het ene niveau zich aanpast aan het volgende niveau. Adequate doorstroming vraagt om een dialoog tussen de verschillende niveaus en waar nodig wederzijdse afstemming.
- Doorstroming moet geënt zijn op de ontwikkelingsfasen van leerlingen en wat ze nodig hebben om die ontwikkeling te stimuleren. Het zou nefast zijn om kinderen en jongeren te bevragen met eisen die ze ontwikkelingspsychologisch nog niet kunnen beantwoorden (zie punt III. 2.2). Voor de Algemene Raad is samenhang ook een kwestie van een geleidelijke ontwikkeling. De afstemming zal telkens ook moeten voorzien in alternatieven of tweedekansleerwegen voor sommige leerlingen.

³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het ontwerpbesluit over de erkenning van onderwijskwalificaties 1 t/m 4](#), 26 september 2013.

- Doorstroming vraagt een sterkere visie op een breed studiebegeleidingstraject en leerbegeleiding, naast de socio-emotionele ontwikkeling van een leerling (zie punt V. 1).
- De raad pleit ervoor om naast de doorstroming naar het hoger onderwijs in zijn diverse vormen, ook aandacht te besteden aan doorstroming naar levenslang en levensbreed leren.⁴

De Algemene Raad heeft al heel wat voorbereidend werk gedaan om de overgangen tussen onderwijsniveaus te optimaliseren: de probleemverkenning over de overgang tussen het basis- en secundair onderwijs⁵, de twee strategische adviezen over de overgang van het secundair naar het hoger onderwijs⁶, de strategische verkenning over het leren van volwassenen.⁷

De Algemene Raad ziet een meerwaarde in de verdere ontwikkeling van platformen waar verschillende onderwijsniveaus elkaar beter leren kennen, informatie uitwisselen over structuren, begijnen en onderwijsorganisatie. De Algemene Raad is ervan overtuigd op dit vlak zelf een meerwaarde te kunnen realiseren. Een verdere uitklaring en de uittekening van een doorgaande lijn voor de invulling van algemene vorming zou hier ook een bijdrage aan kunnen leveren.

5 Een globaal concept uitwerken dat alternatieve onderwijs- en opleidingsvormen mee in kaart brengt

De Algemene Raad wijst erop dat bij de uitrol van het masterplan niet enkel aandacht moet besteed worden aan het voltijds secundair onderwijs maar ook aan alternatieve of remediërende leerwegen zoals de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers, de basiseducatie en de tweedekansleerwegen in het volwassenenonderwijs. Ook de impact van het masterplan op leren en werken is onderbelicht (zie punt VI. 2.2).

De raad wijst erop dat het masterplan heel wat impact heeft op het buitengewoon basisonderwijs (zie III. 1.1) en het buitengewoon secundair onderwijs (zie IV. 2.5) zonder de gevolgen uitdrukkelijk te noemen.

6 De ontwikkelingsfases en het welbevinden van kinderen en jongeren

De Algemene Raad betreurt dat de hervorming welbevinden van leerlingen niet sterker in beeld brengt.

Het masterplan stelt voor om in het basisonderwijs sterker te werken vanuit de afzonderlijke leergebieden, eerder dan vanuit de geïntegreerde visie waar de laatste jaren aan gewerkt is. Die

⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de oriëntatienota over de hervorming van het secundair onderwijs](#), 10 februari 2011.

⁵ Vlaamse Onderwijsraad (2008). [De overgang van basis- naar secundair onderwijs; een verkenning](#).

⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs](#), 28 januari 2010; Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de studiekeuze van het secundair naar het hoger onderwijs](#), 28 maart 2013.

⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. *Stimuli voor het leren van volwassenen*, te verschijnen.

geïntegreerde visie stoelt nochtans op ontwikkelingspsychologische inzichten over hoe kinderen naar de wereld kijken en tot leren komen.

Het plan heeft nauwelijks aandacht voor het welbevinden van leerlingen in het secundair onderwijs. De Algemene Raad vraagt om bij een innovatie uit te gaan van de kracht van leerlingen, van hun beleving in het hier en nu en van hun motivatie om te leren en te ontwikkelen. Jongeren moeten uitgedaagd worden, ze moeten keuzes kunnen maken binnen een bepaalde context. De Algemene Raad vraagt tegelijk erkenning (en geduld) voor de eigen weg van een jongere, specifiek in de puberteit. Jongeren maken wel eens een moeilijke periode door, ze twifelen, experimenteren en maken een nieuwe en betere keuze. Dit hoort bij hun ontwikkeling tot volwassenen. De lerende moet hierbij kansen krijgen om te groeien, zich te vergissen en om toch terug positieve keuzes te maken in het voltijds secundair onderwijs of in een ander leertraject.

De Algemene Raad pleit dan ook voor een hervorming die vertrekt van een ontwikkelingsperspectief dat uitdaagt, dat nieuwe kansen biedt en zo weinig mogelijk leertrajecten afsluit.

7 Aftoetsing aan diversiteit en gelijke onderwijskansen

De Algemene Raad vindt dat diversiteit en gelijke kansen een belangrijke toetssteen moet zijn voor het succes en het effect van de hervorming. Er zijn enkele aspecten die in dit verband zorgen baren en die in het vervolg van dit advies verder worden uitgewerkt:

- de mogelijkheden om een getuigschrift basisonderwijs te behalen als bepaalde doelen uit één leergebied niet zijn bereikt (bijv. dispensatie in een bepaald leergebied, onvoldoende beheersing van het Nederlands) (zie III. 2.1);
- een verenging van het begrip 'differentiatie' tot toeleiding naar specifieke structuuronderdelen (zie III. 2.3 en IV. 1.4; IV. 2.1);
- brede kijk op de doorstroming in eerste, tweede en derde graad gekoppeld aan tweedekansleerwegen waar dit nodig is (zie IV. 2.2);
- gelijke kansen in de doorstroming naar het hoger onderwijs of levenslang en levensbreed leren (zie IV. 2.3).

8 Investeren in onderwijs en vorming

De Algemene Raad vraagt naar een realistische inschatting van de kosten die voortvloeien uit deze hervorming. Alle plannen van het masterplan vragen heel wat aan competenties bij leerkrachten en stelt scholen en schoolbesturen voor veel uitdagingen.

De Algemene Raad vraagt dat de overheid onderbouwde simulaties maakt over de impact van het masterplan op de financiering (zowel budgettair als beheersmatig) en dit zowel voor het lokale schoolniveau als voor het Vlaamse niveau. Deze simulaties moeten een onderheid maken tussen de financiële impact op de korte termijn en op de lange termijn. Sommige veranderingen zullen immers pas op langere termijn leiden tot een hogere effectiviteit van de bestedingen. Zo is

de raad ervan overtuigd dat versterking van de competenties van schoolteams op korte termijn noodzakelijk zal zijn en extra investeringen zal vragen.

De Vlor vindt in het geheel van het masterplan geen enkele verwijzing naar de implicaties op het vlak van schoolinfrastructuur. Het uitrollen van een degelijk plan met herindeling van studiegebieden en schoolcampussen veronderstelt dat rekening wordt gehouden met de eventuele herverkaveling en herinrichting van schoolgebouwen. Dit veronderstelt in het licht van de huidige financiële problemen op het vlak van schoolinfrastructuur een bijkomende inspanning.

De raad verwijst naar het punt II. 9 en het punt III. 2.5.

9 Professionalisering van schoolteams: een conditio sine qua non

De Algemene Raad vindt het noodzakelijk dat het masterplan wordt onderbouwd door inzet op de professionaliteit van schoolteams. Heel veel voorstellen gaan over structuurveranderingen. Maar onderwijshervormingen die niet inwerken op de professionaliteitsopvattingen en de competenties van schoolteams, blijven vaak inefficiënt. Het masterplan geeft hieraan terecht aandacht maar gaat in de ogen van de Algemene Raad niet ver genoeg. De lerarenopleiding, professionalisering tijdens de loopbaan, nascholing, schoolontwikkeling en begeleiding/coaching op de werkplek krijgen nog veel te weinig aandacht. De Algemene Raad hoopt dat deze punten prominent op de agenda staan in het loopbaandebat en in de beleidsevaluatie van het decreet op de lerarenopleiding.

10 Samenhang tussen verschillende vernieuwingsprocessen

De Algemene Raad is zich bewust van het feit dat er ook nog interferentie zal zijn tussen het masterplan en andere belangrijke discussies zoals dat over de scholengroepen en scholengemeenschappen, de uitwerking van een ontwerpdecreet over belangrijke en noodzakelijke maatregelen (BNM), het voorontwerp van decreet over participatie op school en de rechtspositie van de leerlingen, het loopbaandebat, het besluit over de onderwijskwalificaties I tot en met IV en de andere aspecten van de uitrol van de kwalificatiestructuur. De Algemene Raad is ook bezorgd over het feit dat maatregelen al worden uitgevoerd in onderwijsdecreet XXIV nog vooraleer de Algemene Raad over het masterplan zelf een advies heeft kunnen formuleren.

Voor de Algemene Raad moeten alle veranderingsprocessen coherent en transparant worden uitgetekend.

11 Bewustmaking en perceptie van de hervorming

Een masterplan heeft geen zin als de percepties van de bredere samenleving dezelfde blijven. Louter een verandering van structuren zoals voorgesteld in het masterplan, zal de perceptie van een waterval in het secundair onderwijs niet wijzigen. De Algemene Raad vraagt om, samen met de verschillende stakeholders, sterker in te zetten op bewustmaking van zowel schoolteams, ouders en leerlingen als de bredere samenleving. In die communicatie moet vooral de nadruk

worden gelegd op een positieve keuze op basis van talenten en interesses van de leerling, op de beoogde maatschappelijke integratie. Zo niet, blijft de samenleving in de oude structuren denken. Een structuurhervorming zoals voorgesteld in het masterplan kan deze percepties op zichzelf niet keren.

De Algemene Raad vraagt dat communicatie over de hervorming gebeurt op grond van overlegde en coherente plannen. Geïsoleerde communicatie-initiatieven dreigen contraproductief te werken.

III. Een hervorming begint in het basisonderwijs

1 Een eigen masterplan voor het basisonderwijs?

De Raad Basisonderwijs waardeert de aandacht die het masterplan schenkt aan een ‘warme’ overdracht of ‘zachte’ overgang tussen onderwijsniveaus. Dit is een relevant uitgangspunt voor verdere ontwikkelingen in zowel het basisonderwijs als in het secundair onderwijs. De Raad Basisonderwijs verwijst naar enkele strategische adviezen en verkenningen die dat onderbouwen.

Maar de raad vindt dat die – terechte – zorg in het masterplan te veel leidt tot een aanpassing van het basisonderwijs aan de doorstromingseisen van het secundair onderwijs. Een dergelijke eenzijdige aanpassing is niet wenselijk omdat de missie van het basisonderwijs veel breder is (zie III. 1.2). Innovatie in het basisonderwijs moet een specifiek proces zijn met specifieke doelen, zoals het advies over de oriëntatienota dat vroeg.⁸

Het valt op dat de sterkte-zwakteanalyse uit het masterplan nagenoeg helemaal vanuit het perspectief van het secundair onderwijs is geschreven. De sterktes van het basisonderwijs komen niet aan bod.

De raad mist ook een wetenschappelijke onderbouwing van de sterkte-zwakteanalyse in het basisonderwijs. Zo loopt de overheid vooruit op het geplande maar nog niet toegewezen OBPWO-onderzoek over de uitreiking van getuigschriften in het basisonderwijs. In het bijzonder mist de raad erkenning voor de uitbouw van een zorgbreed basisonderwijs. Uit OBPWO-onderzoek blijkt immers dat het zorgbeleid in de meeste basisscholen stevig is uitgewerkt.⁹

De raad vindt dat een hervorming van het basisonderwijs moet gebeuren vanuit een omvattende, coherente en transparante visie op de opdrachten van het basisonderwijs. Bij wijze van een

⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de oriëntatienota hervorming secundair onderwijs](#), 10 februari 2011.

⁹ Struijf, E., (maart 2012). [Zorgbeleid in het gewoon basisonderwijs en secundair onderwijs in Vlaanderen: kenmerken, predictoren en samenhang met taakopvatting en handelingsbekwaamheid van leerkrachten](#). Eindrapport OBPWO 09.05.

eerste vingeroefening geeft de Raad Basisonderwijs twee essentiële punten weer die een eventuele hervorming van het basisonderwijs moeten dragen.

1.1 De leerlingen met specifieke onderwijs- en opvoedingsnoden

De Raad Basisonderwijs betreurt dat het masterplan geen visie bevat op de leerlingstromen tussen het gewoon en het buitengewoon basisonderwijs. Nochtans hebben heel wat maatregelen uit het masterplan hier een impact op: de verscherping van de voorwaarden voor het uitreiken van een getuigschrift, de verzwaring van het curriculum, de inzet van bijzondere leermeesters (in plaats van een geïntegreerd pakket) in het 5de en 6de leerjaar, de impact van eventuele toetsen, een striktere toegang tot het eerste leerjaar A en B (op basis van het getuigschrift basisonderwijs). Al deze maatregelen kunnen ertoe leiden dat nog meer leerlingen uit het gewoon basisonderwijs overbevraagd worden en niet langer een gemeenschappelijk curriculum aankunnen.

De raad wijst er ook op dat de eventuele uitrol van het BNM-decreet heel wat gevolgen kan hebben voor de leerlingenpopulatie en de organisatie van het gewoon en het buitengewoon basisonderwijs. Er moet zeker verder werk worden gemaakt van een onderwijscontinuüm voor leerlingen die tijdelijk een aanbod krijgen in het buitengewoon onderwijs maar terug moeten stromen naar het gewoon onderwijs. De Raad Basisonderwijs dringt aan op een betere inschatting van de impact van het masterplan op de leerkansen van deze leerlingen in het basisonderwijs, hun studiesanctionering (attest of getuigschrift) en op hun verder leertraject in het secundair onderwijs, onder meer door de herprofilering van de A- en B-stroom. Er zal zeker nog heel wat werk nodig zijn voor de afstemming van curricula opdat leerlingen een overstap kunnen maken tussen het gewoon onderwijs en het geïntegreerd basisaanbod.

1.2 De eigen missie van het basisonderwijs valoriseren

De maatregelen voor het basisonderwijs worden eenzijdig bekeken vanuit de doorstroming naar het secundair onderwijs zonder dat de eigen doelen van het basisonderwijs hiermee in balans worden gebracht. Naast doorstroming naar het secundair onderwijs, is het belangrijk dat het basisonderwijs zijn eigen opdracht ten volle kan realiseren. Deze opdracht verschilt op belangrijke punten van deze van het secundair onderwijs.

Hoewel alle leerlingen op een of andere manier doorstromen naar het secundair onderwijs heeft de basisschool een specifieke opdracht. Die wordt gekenmerkt door zorg voor de hele ontwikkeling van een kind tussen 2,5 en 12 jaar via een actief, sociaal en ontwikkelingsgericht leerproces. Ontwikkeland onderwijs vertrekt van de specifieke beginsituatie van kinderen en zet ze centraal. Kinderen tussen 2,5 en 12 jaar hebben ook nood aan continuïteit in het aanbod. Het basisonderwijs biedt een gediversifieerd aanbod dat inspeelt op de ontwikkelingsnoden van ieder kind. De continuïteit in het aanbod blijkt uit het zorgbeleid en uit overgangen tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. De Raad Basisonderwijs wijst op de interferentie tussen het BNM-decreet en de uitrol van het masterplan in het basisonderwijs.

In het basisonderwijs is de samenwerking tussen gezin en school van een andere aard dan in het secundair onderwijs. Meer dan in het secundair onderwijs is de basisschool ingebed in de specifieke lokale gemeenschap. Daarom zet het basisonderwijs sterker dan het secundair onderwijs in op overgangen van de gezinssituatie en sociale situatie naar de school en vice versa.

2 Vragen bij de maatregelen voor het basisonderwijs

De Raad Basisonderwijs bespreekt hieronder de voornaamste maatregelen die op het basisonderwijs slaan. De raad is van mening dat moet worden nagegaan of vanuit het bovenstaande luik andere of bijkomende accenten moeten worden gelegd.

2.1 Een versterking van de aanpak voor het uitreiken van een getuigschrift basisonderwijs

Doelstelling 20 (p. 14):

Op een eenduidige wijze omgaan met de objectieve maatstaf voor de uitreiking van het getuigschrift basisonderwijs.

Maatregelen p. 15-16:

Op een transparante en eenvormige manier omgaan met het uitreiken van een getuigschrift basisonderwijs (doel op middellange termijn).

Op het einde van het basisonderwijs worden alle leerlingen getoetst. De doelstelling is zowel feedback te kunnen geven in het kader van de interne kwaliteitscontrole van de scholen als gegevens te verzamelen op systeemniveau. Met de onderwijsverstrekkers wordt overeengekomen om de huidige OVSG toetsen en de interdiocesane toetsen te valideren in samenspraak met het steunpunt toetsontwikkeling, dat de peilingsproeven en paralleltoetsen ontwikkelt. Op die manier kan een toets toolkit ontstaan.

Sept. 2014: koppelen getuigschrift basisonderwijs aan eindtermgerelateerde leerplandoelstellingen (en niet meer aan leerplannen) en de inspectie de opdracht geven om dit te controleren bij doorlichtingen. (deze legislatuur)

Het individueel leerlingendossier van een leerling die gedelibereerd wordt, moet de argumentatie voor de deliberatie en de bijzondere aandachtspunten voor die leerling bevatten. (deze legislatuur)

Overleggen met de netten hoe de netgebonden proeven kunnen ingezet worden om een beter zicht te krijgen of leerlingengroepen de eindtermen behalen met als doelstelling het ijkpunt voor het uitreiken van een getuigschrift basisonderwijs meer uniform te maken over scholen heen. (deze legislatuur)

Sept. 2015 of 2016; BVR dat de toegang tot de A-en B-stroom strikt regelt: enkel wie geen getuigschrift basisonderwijs behaalt, heeft toegang tot de B-stroom; leerlingen met een getuigschrift basisonderwijs moeten naar de A-stroom (cfr. structuur 1ste graad) met als doelstelling dat elke leerling op de juiste plaats terecht komt bij de instroom in het S.O. Doorstroom op leeftijd (14 jaar) naar de B-stroom blijft mogelijk. (deze legislatuur)

Afspraken maken tussen onderwijsverstrekkers en het steunpunt toetsontwikkeling omtrent de validering van de bestaande toetsen.

Het masterplan erkent de waarde van een getuigschrift basisonderwijs, dit is een sterk punt ervan. De Raad Basisonderwijs onderschreef in zijn advies over de oriëntatienota al de nood aan een versterking van de betekenis van het getuigschrift basisonderwijs als basis voor de instroom in het secundair onderwijs.

De Raad Basisonderwijs deelt de analyse dat het basisonderwijs nu verschillende benaderingen gebruikt om het getuigschrift uit te reiken. Maar de raad betwijfelt of de voorgestelde maatregelen om hieraan te verhelpen de juiste zijn.

Het masterplan suggereert om te werken met twee inhoudelijke ijkpunten: het getuigschrift basisonderwijs wordt uitgereikt aan leerlingen die de eindtermen behalen. En dit gebeurt aan de hand van een validering van de bestaande netgebonden toetsen.

De raad bespreekt beide punten afzonderlijk.

De raad verzet zich tegen de idee om de leerplandoelen te vervangen door eindtermen als kader voor het uitreiken van het getuigschrift. De eindtermen werden niet ontwikkeld als referentiekader om de leerprestaties of studievordering van individuele leerlingen te meten, wel als toetsingskader voor de ontwikkeling van leerplannen. De functie van de eindtermen verandert fundamenteel in deze voorstellen.

De raad vreest dat deze kijk leerlingen die een beroep doen op dispenserende maatregelen meteen ook het recht op een getuigschrift basisonderwijs (en bijhorende toegang tot de A-stroom in de eerste graad) ontzegt. Volgens de raad staat dit op een gespannen voet met het ontwerpdecreet op de belangrijke en noodzakelijke maatregelen (BNM).

Het masterplan gaat op dit punt nog verder door dit ook te verbinden met een validatie van de netgebonden toetsen. Ook hebben de netgebonden proeven een andere functie. Ze bieden scholen een kennisbasis voor interne kwaliteitszorg. De raad verzet zich dan ook tegen een koppeling tussen het uitreiken van een getuigschrift en de netgebonden toetsen.

De raad stelt een alternatief voor om de procedure voor het uitreiken van een getuigschrift basisonderwijs te verbeteren. De raad vindt dat dit moet gebeuren op grond van volgende principes:

- Het al dan niet uitreiken van een getuigschrift moet een autonome beslissing blijven van de klassenraad. Die bestaat uit het team van personeelsleden dat onder leiding van de directeur of zijn afgevaardigde samen de verantwoordelijkheid draagt voor de begeleiding van en het onderwijs aan een bepaalde leerlingengroep of individuele leerling.
- De klassenraad motiveert de beslissing om geen getuigschrift uit te reiken omdat ouders principieel het recht hebben te weten waarop een evaluatiebeslissing gebaseerd is. Een eindbeslissing mag voor ouders geen verrassing zijn.
- Ze gebeurt op grond van een **evaluatieproces** op verschillende momenten (formatief) eerder dan één enkele summatieve evaluatie die gebaseerd is op centrale toetsing. De betrouwbaarheid van een beoordeling verhoogt door ze te laten gebeuren op verschillende momenten en met betrokkenheid van verschillende personen. Een normtoets, ook al is die gevalideerd, kan hier nooit aan voldoen. Dit heeft uiteraard gevolgen voor de concrete invulling van de controle-opdracht van de inspectie. Het is ook evident dat de inspectie werkt binnen het voorziene decretale kader zolang dit debat niet is uitgeklaard.

- De procedure moet toelaten dat de school **ontwikkelingsgericht** werkt en evalueert (in overeenstemming met het vormingsproject van het basisonderwijs). Dit betekent dat de klassenraad het potentieel van een kind mee in overweging neemt.
- Een beoordeling of een leerling een getuigschrift krijgt gebeurt op grond van een **globale beoordeling** van zijn ontwikkeling en niet eindterm per eindterm of leerplandoel per leerplandoel.
- De procedure moet waarborgen bieden **tegen juridisering en overreglementering**. Als het getuigschrift het enige criterium is om door te stromen naar de A-stroom, zal de juridische druk op de beoordeling toenemen.
- De raad vindt dat duidelijk moet worden aangegeven hoe via welke verschillende **alternatieve wegen** een getuigschrift basisonderwijs kan worden behaald (gewoon onderwijs, buitengewoon onderwijs, differentiatie en remediëring in de eerste graad, basiseducatie, centrale examencommissie, ...). De evenwaardigheid van de studiesanctionering met een getuigschrift basisonderwijs moet gegarandeerd worden. Bovendien ziet de raad hier een mogelijke overlap met het ontwerpdecreet op de belangrijke en noodzakelijke maatregelen (BNM).

2.2 Verbeteren van de overgang tussen het basis- en het secundair onderwijs

Doelstelling 21 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 14):

Verbeteren van de overgang tussen basis- en secundair onderwijs

Maatregelen p. 15-16:

Overgang BaO-SO geleidelijker maken door de vakkenstructuur en het inzetten van vakleraren in de 3de graad BaO en de eerste graad SO op elkaar af te stemmen.

Het individueel leerlingendossier van een leerling die gedelibereerd wordt, moet de argumentatie voor de deliberatie en de bijzondere aandachtspunten voor die leerling bevatten. (deze legislatuur)

De leerlingen en de ouders keuzevaardiger maken door ze meer inzicht te geven in de eigen mogelijkheden van de jongeren en de studiemogelijkheden

De Raad Basisonderwijs erkent dat overgangen tussen onderwijsniveaus struikelblokken kunnen zijn voor leerlingen. Hij vraagt dan ook een onderwijskundig en wetenschappelijk onderbouwde analyse van de oorzaken. In zijn probleemverkenning over de overgang van het basis- naar het secundair onderwijs stelde de raad vast dat individuele verschillen en ontwikkelingspsychologische factoren een belangrijke rol spelen.¹⁰

¹⁰ Colpin, H. (2008). De overgang van het basis- naar het secundair onderwijs vanuit ontwikkelingspsychologisch perspectief, p. 11-29 in Vlaamse Onderwijsraad (2008), *De overgang van basis- naar secundair onderwijs; een verkenning*, Antwerpen-Apeldoorn: Garant, p. 11-31.

De Raad Basisonderwijs wil zeker constructief meedenken over maatregelen om de coherentie en de transparantie te verhogen, maar dan wel vanuit een dialoog tussen de verschillende niveaus en waar nodig wederzijdse afstemming tussen onderwijsniveaus. De brede aanpak in leergebieden kan mogelijks inspiratie bieden voor een bredere invulling van de eerste graad in het secundair onderwijs.

Dit masterplan wekt de indruk te twijfelen aan de meerwaarde van een geïntegreerde aanpak in het basisonderwijs (concept wereldoriëntatie, afzonderlijke leergebieden techniek en wetenschappen, bijzondere leermeesters). De Raad Basisonderwijs staat achter die geïntegreerde aanpak voor leerlingen tussen 2,5 en 12 jaar. Deze geïntegreerde aanpak garandeert een actieve en levendige aanpak die aansluit bij de leefwereld van kinderen. Het is ook de basis voor differentiatie en stimuleren van verschillende talenten van kinderen. Ook kinderen tussen 10 en 12 jaar hebben nood aan vaste ankerfiguren die een veilig klas- en leerklimaat creëren. De raad ziet hier een band met het debat over de bredere invulling van de eerste graad (zie punt IV. 2.1). Het garanderen van een zachte overgang tussen basis- en de eerste graad secundair onderwijs kan ook door een meer geïntegreerde en bredere eerste graad.

De Raad Basisonderwijs pleit voor respect voor de autonomie van de onderwijsorganisator. Er zijn ook scholen die de vakken (leergebieden) niet benoemen.

Voor de bepalingen over het individueel leerlingendossier verwijzen we naar het punt V. 1.1.

De raad erkent dat er bijkomende inspanningen kunnen gebeuren om de competenties van de onderwijzers te verhogen (zie III. 2.5). De raad is bezorgd over de organisatorische impact van de inzet van een bijzondere leermeester en een klasleraar.

De Raad Basisonderwijs is verbaasd over het feit dat het masterplan helemaal inzet op doorstroming maar geen operationalisering bevat van de doelstelling 23 die slaat op de keuzevaardigheden van kinderen.¹¹ Ook ouders moeten hierbij betrokken en begeleid worden.

2.3 Differentiatie in het basisonderwijs

Verbeterpunt 2.10 uit het masterplan (p. 7):

Het basisonderwijs differentieert onvoldoende.

Doelstelling 22 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 14):

Beter en veralgemeen differentiëren, zowel remediërend als uitdagend.

Maatregelen p. 15-16:

Differentiatie-inspanningen in het hele basisonderwijs consolideren en waar nodig versterken, zowel binnen als buiten de klas en zowel remediërend als uitdagend. In de 3de graad BaO wordt differentiatie nog versterkt door sterke leerlingen meer uit te dagen en zwakkere leerlingen de kans te geven de eindtermen te behalen. (op middellange termijn).

¹¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de studiekeuze van het secundair naar het hoger onderwijs](#), 28 maart 2013.

Proeftuinen opzetten vanaf de 3de graad basisonderwijs om ervoor te zorgen dat leerlingen gepast en tijdig geremedieerd worden in functie van het behalen van de eindtermen. (deze legislatuur)

Tijdens de laatste decennia werden al heel wat initiatieven genomen op grond van het gelijke kansendecreet en het zorgbeleid van de basisscholen. Aan deze beleidsopties lag een brede en onderbouwde visie op differentiatie ten grondslag. Hierdoor is de zorgbreedte van het basisonderwijs de laatste jaren toegenomen.¹² De Raad Basisonderwijs betreurt dat dit op geen enkel punt in het masterplan positief wordt gewaardeerd. De raad verwijst hier onder meer naar het OBPWO-onderzoek waar bleek dat basisscholen al een hele weg hebben afgelegd in de uitbouw van een geïntegreerd zorgbeleid.

Meer zelfs, het masterplan gebruikt een veel enger begrip van ‘differentiatie in het basisonderwijs’, een invulling die niet coherent is met de visie die het GOK-beleid en het zorgbeleid in de basisschool kenmerken. Differentiatie in het basisonderwijs gaat momenteel uit van de ontwikkelingsnoden van een kind en omvat zowel preventie, remediëring, compensatie en dispensatie. Het masterplan daarentegen promoot de toetsing van eindtermen ten nadele van een ontwikkelingsgerichte benadering van kinderen. Het stelt het geïntegreerde karakter van het basisonderwijs in vraag door de leergebieden op te splitsen en door bijzondere leermeesters in te zetten. In plaats van de differentiatie te zien als een didactisch en pedagogisch handelen om alle kinderen optimaal te ondersteunen in hun leerproces, wordt het gereduceerd tot toeleiding naar specifieke structuuronderdelen. Wat bedoelt men met: differentiatie kan ‘binnen en buiten de klas’?

De Raad Basisonderwijs vraagt om het differentiërend vermogen van het basisonderwijs te versterken aan de hand van een sterkere inzet op de lerarenopleiding én de professionaliteit van leerkrachten tijdens hun loopbaan. Goed doordachte differentiatie die tegemoet komt aan de verschillende onderwijsbehoeften van leerlingen, vereist zeer sterke didactische competenties en doet een groot beroep op de professionaliteit van de leerkracht. Een versterking van de professionaliteit van leerkrachten en hun opleiding zal dan ook veel meer effect hebben. Nadenken over differentiatie moet steeds gebeuren vanuit een integratie van het onderwijsaanbod in het basisonderwijs.

De Raad Basisonderwijs vraagt verduidelijking over de meerwaarde en het opzet van proeftuinen in het vijfde en zesde leerjaar van het basisonderwijs. Gaat het om experimenten in een regelluwe omgeving of gaat het om good practice? En vanuit welke visie op remediëring worden deze proeftuinen opgezet?

¹² Struijf, E. (maart 2012). Eindrapport OBPWO 09.05. Zorgbeleid in het gewoon basisonderwijs en secundair onderwijs in Vlaanderen: kenmerken, predictoren en samenhang met taakopvatting en handelingsbekwaamheid van leerkrachten.

2.4 Een versterking van het curriculum en de beheersing van sommige leergebieden

Doelstelling 23, 24 en 25 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 14):
De leerlingen en de ouders keuzevaardiger maken door ze meer inzicht te geven in de eigen mogelijkheden van de jongeren en de studiemogelijkheden;
Verwerven van de kennis van het Standaardnederlands;
Doorgedreven aandacht voor techniek en wetenschappen in het basisonderwijs.

Maatregelen p. 15-16:

Het curriculum versterken. (op middellange termijn)

Voor sept. 2014: onderzoeken of met het concept van het vak wereldoriëntatie (d.i. de integratie van wetenschappen, techniek, geschiedenis en aardrijkskunde) het beoogde competentieniveau van leerlingen wel kan worden behaald.

Techniek en wetenschappen worden een apart leergebied naar analogie met Frans in het basisonderwijs.

Uitvoering talennota: taalscreening bij overgang van KO naar LO en van LO naar SO.

OD XXIII: scholen kunnen een verplicht taalbad Nederlands tot 1 jaar voor leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende machtig zijn, opleggen.

Mogelijkheid creëren tot het inzetten van bijzondere leermeesters techniek en wetenschappen, Frans en muzische vorming.

Het masterplan pleit voor een **versterking van de leerinhouden** in het basisonderwijs op diverse terreinen. De Raad Basisonderwijs erkent dat er maatschappelijke noden en vragen zijn die implicaties hebben voor de leerinhouden in het basisonderwijs: de rol van wetenschappen en techniek, de nood aan goede beheersing van het Nederlands en andere vreemde talen zijn hierin de meest opvallende.

Het is voor de Raad Basisonderwijs niet duidelijk wat de overheid bedoelt met het 'versterken van het curriculum'. Er zijn immers twee benaderingen om dat te doen. Dat kan door een ambitieuzere formulering van eindtermen, maar ook door het onderwijsleerproces te versterken via een professionaliseringsbeleid op het vlak van didactiek, het klasmanagement en de klasorganisatie (zie punt III. 3.2). De Raad Basisonderwijs spreekt zich uit voor deze laatste weg (zie punt III. 2.5). Enkel kiezen voor een verzwaring van de eindtermen is in de ogen van de Raad Basisonderwijs een veel te eenzijdige aanpak.

Als het kader voor eindtermen moet worden geëvalueerd, moet dit gebeuren vanuit een brede kijk op de ontwikkelingsnoden van 6- tot 12-jarigen.

De raad herinnert aan het arrest van 18 december 1996 van het Arbitragehof over de eindtermen en ontwikkelingsdoelen van het basisonderwijs. Daarin luidt het oordeel dat de ontwikkelingsdoelen en eindtermen zo omvangrijk en gedetailleerd zijn dat 'in redelijkheid niet

kan worden aangehouden dat het om minimale doelstellingen gaat'. Intussen zijn aan deze eindtermen nog nieuwe pakketten toegevoegd.

De raad vraagt dat een evaluatie van de eindtermen basisonderwijs gebeurt vanuit een globale evaluatie van de studiebelasting voor de leerlingen en de impact op de organisatie van de school. Kan een versterking van bepaalde leergebieden zonder andere te verlichten? De globale onderwijstijd én de draagkracht van leerlingen is immers beperkt. De Raad Basisonderwijs is ook bevreesd voor een toename van de uitstroom naar het buitengewoon onderwijs door een verzwaring van de eindtermen (gekoppeld aan de toetsing).

De Raad Basisonderwijs vindt dat de eindtermen van het leergebied wereldoriëntatie kunnen worden nagekeken of ze voldoende impulsen bevatten om alle leerlingen uit het basisonderwijs voldoende technische en wetenschappelijke geletterdheid mee te geven. Maar de raad wil niet dat de eindtermen eenzijdig de klemtoon leggen op doorstroming naar STEM-richtingen. Hij herinnert aan de bevindingen van de onderwijsspiegel 2013 die vaststelde dat sommige scholen nog actiever werk moeten maken van de realisatie van deze leerplandoelen.¹³ Dit illustreert de noodzaak om over de didactische aanpak na te denken, maar niet om te kiezen voor aparte leergebieden die gegeven worden door bijzondere leermeesters. Net de geïntegreerde aanpak is voor wereldoriëntatie een kans om kinderen te laten kennis maken met levensechte vragen en projecten. Ze stimuleert tegelijk de interesse en de motivatie van kinderen voor wetenschap en techniek.

2.5 Versterking van de professionaliteit van leraren

Maatregelen uit het masterplan (p. 15-16):

Opleiding, niveau, ondersteuning en inzet van leraren optimaliseren. (middellange termijn)

September 2014: mogelijkheid creëren tot het inzetten van bijzondere leermeesters techniek en wetenschappen, Frans en muzische vorming. (deze legislatuur)

Het masterplan stelt voor om aparte leergebieden in te voeren (met de inzet van bijzondere leermeesters) en stelt voor om bepaalde denkpijlers te onderzoeken.

De Raad Basisonderwijs is absoluut niet overtuigd van de meerwaarde van deze denkoefeningen. Naast de bedenking dat het invoeren van aparte leergebieden afbreuk doet aan de geïntegreerde benadering die net de sterkte is van het basisonderwijs (zie III. 2.4), heeft de Raad Basisonderwijs ook heel wat schoolorganisatorische bezwaren. Het inzetten van de bijzondere leermeesters leidt immers tot verschuivingen binnen het schoolteam van een basisschool. Het zou beter zijn om te onderzoeken welke de mogelijkheden zijn om binnen een brede inzetbaarheid van de onderwijzer in specifieke verdiepende modules te voorzien. De onderwijzer blijft dan inzetbaar voor de volle breedte van een lesopdracht maar kan zich, volgens het beleid van de school, specialiseren in een bepaald leergebied. De rol die hij opneemt wordt binnen de

¹³ Vlaams Ministerie van onderwijs en vorming, Onderwijsinspectie (2013), [Onderwijsspiegel 2013](#).

basisschool bekeken (coaching, uitbouwen van een project, lesgeven in een bepaald leergebied of leerdomein in een andere klas). Het hele schoolteam moet verantwoordelijk blijven voor de realisatie van het geheel van de doelen van de basisschool.

De Raad Basisonderwijs is van oordeel dat een versterking van het differentiërend vermogen van basisscholen nog een meerwaarde kan opleveren om de leertrajecten van leerlingen te optimaliseren. Het verlevendigen en uitdagender uitwerken van leertrajecten binnen een geïntegreerde benadering is voor leerlingen belangrijk.

Maar de raad is ervan overtuigd dat dit niet zozeer vraagt om andere structuren en een andere organisatie van het basisonderwijs maar wel om in te zetten op het pedagogische en didactische competentieniveau van leerkrachten, op een versterking van de klasorganisatie en het klasmanagement. Dit zal ertoe leiden dat leerlingen de leerinhouden uit de basisschool beter beheersen. De overheid (met medewerking en in overleg met alle relevante partners) moet eerder investeren in de ondersteuning van de weg naar het behalen van een getuigschrift basisonderwijs dan in het verscherpen van het einddoel. Leerkrachten moeten versterkt worden en vertrouwen krijgen om leer- en ontwikkelingsprocessen te begeleiden vanuit een onderbouwde en beredeneerde visie op hun onderwijspraktijk.

Dit zal vooral gerealiseerd moeten worden door nog sterker in te zetten op de didactische en pedagogische competenties van leerkrachten in het basisonderwijs. Vanuit dit perspectief is de raad ontgoocheld over de vrijblijvende afspraken uit het masterplan over de versterking van de professionaliteit van leraren. Bij wijze van voorbeeld: het nascholingsbudget is en blijft absoluut ontoereikend voor een innovatief schoolbeleid.¹⁴ De raad wijst erop dat de discussie over de competenties van leraren, over de beroepenstructuur en de evaluatie van de lerarenopleidingen moeten aangegrepen worden om deze discussies te voeren.

Voor de concrete punten (zie II. 8)

¹⁴ Puur indicatief: in 2012 bedroegen de nascholingsmiddelen voor het basisonderwijs 4.017.000 euro. Vanaf het begrotingsjaar 2014 worden deze geïndexeerd. Omgerekend is dit op jaarbasis 76 € per fulltime equivalent.

IV. Een hervorming van het secundair onderwijs

1 Inhoudelijke vernieuwing van het secundair onderwijs

De Raad Secundair Onderwijs herkent in de voorstellen diverse aspecten die we hier een na een belichten.

1.1 Het mechanisme: competenties in plaats van eindtermen

Doelstelling 2 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 13):

Ontwikkelen van de nodige kennis, vaardigheden en attitudes om te komen tot personen die op een kritische, maatschappijbetrokken, verantwoorde, autonome, creatieve en verdraagzame manier kunnen participeren en bijdragen aan de samenleving.

Maatregelen p. 16-17:

Eindtermen en vakoverschrijdende eindtermen worden ondergebracht in competenties. Een competentie is de bekwaamheid om kennis, vaardigheden en attitudes in het handelen op een geïntegreerde wijze aan te wenden voor maatschappelijke activiteiten. Kennis zal daarbij apart en uitvoerig geëxpliciteerd worden, naast vaardigheden en attitudes. Deze competenties worden niet vastgehaakt aan vakken waardoor het artificiële onderscheid tussen vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen vervalst. De vakkenlijsten blijven bestaan en het zijn de leerplanmakers die beslissen welke competenties in welke vakken of vakkenclusters behaald moeten worden. Daarbij moet het ook duidelijk zijn welke leraar er verantwoordelijk is voor de uitwerking en de realisatie ervan. (maatregel op middellange termijn).

In uitvoering van het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur stelt AKOV een format op voor het competentiegericht formuleren van de doelen. Vanaf dan worden alle nieuwe eindtermen volgens dit format geformuleerd. Deze format onderscheidt per competentie de kennis, vaardigheden en attitudes en de graad van autonomie en verantwoordelijkheid waarbij deze competentie moet gebruikt kunnen worden. In dit format wordt het generieke karakter van de beschrijving van eindtermen, die voldoende duidelijk en ambitieus geformuleerd moeten zijn, bewaakt. Dit format is aan de RAAD SECUNDAIR ONDERWIJS voor advies voorgelegd. Er wordt nagegaan of dit format voldoet aan de uitgangspunten die in deze nota geschetst zijn. Het toepassen van dit format mag niet leiden tot een planlastvermeerdering bij scholen en leraren. (deze legislatuur).

In zijn visietekst over algemene vorming in het secundair onderwijs pleitte de Raad Secundair Onderwijs voor een raamwerk van algemene onderwijsdoelen die corresponderen met verschillende leerlingenprofielen in plaats van met studierichtingen.¹⁵ Die onderwijsdoelen

¹⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Visietekst over algemene vorming](#), 12 januari 2012.

worden niet bepaald per graad; maar wel voor het geheel van enerzijds de eerste en anderzijds de tweede/derde graad. De afstemming op de leerlingenprofielen ontstaat doordat de overheid, naast de 'kern' die voor alle leerlingen geldt, bijkomende bouwstenen ontwikkelt die inspelen op de leerlingenprofielen.

De Raad Secundair Onderwijs gaat akkoord met het voorstel om de notie 'eindtermen / vakoverschrijdende eindtermen' te vervangen door 'competenties' maar de Raad Secundair Onderwijs wil niet dat dit gekoppeld wordt aan een bepaalde pedagogische methode om competentiegericht onderwijs een pedagogische en didactische onderbouwing te geven. De keuze voor een methode behoort tot de pedagogische vrijheid van de onderwijsverstrekker. Het kader dat de overheid creëert moet ruimte bieden voor verschillende werkvormen, didactische methodes en leertheorieën zoals competentiegericht onderwijs en e-leren. Een goede onderwijsstructuur moet continu kunnen inspelen op nieuwe inzichten en ontwikkelingen. De vrijheid van de onderwijsverstrekkers is dus zeker breder dan te bepalen welke competentie in welk vak of vakkencluster behaald moet worden.

Het invoeren van "competenties" in plaats van eindtermen, moet binnen duidelijke voorwaarden gebeuren:

- De competenties verduidelijken de leerresultaten over onderwijsniveaus en over vakken heen. Competenties zijn vanuit dit perspectief een meerwaarde want ze bieden de ruimte om vakoverstijgend, in verschillende leercontexten en projectmatig te werken. De competenties mogen in geen geval beletten dat onderwijsverstrekkers leer- en onderwijsprocessen uittekenen vanuit leernoden en ontwikkelingsbehoeften van lerenden. Competenties zijn onderwijsdoelen voor een bepaalde leerlingengroep die de overheid hanteert om de kwaliteit van onderwijs te toetsen.
- De Raad Secundair Onderwijs is ook bezorgd over de wijze waarop de huidige vakoverschrijdende eindtermen en de attitudinale eindtermen een plaats zullen krijgen in het nieuwe competentiekader. Het moet voor de scholen duidelijk zijn welke doelen te bereiken of na te streven zijn. Hiervoor moet er een voldoende legistische basis bestaan.
- De afwijkingsprocedure die nu bestaat voor de eindtermen, moet behouden blijven voor de competenties.
- De klassenraad blijft autonoom oordelen over de evaluatie van een leerling met het oog op studiesanctionering.
- De Raad Secundair Onderwijs bevestigt zijn kritische houding ten opzichte van de format en dringt aan op een heroverweging ervan. De raad ziet hiervoor een opening daar waar het masterplan stelt dat er moet worden nagegaan of de format spoort met de uitgangspunten van het plan.
- De invoering van competenties en de vrijheid van onderwijsverstrekkers om te bepalen in welk vak de competenties behaald moeten worden, mag er niet toe leiden dat leerlingen in het secundair onderwijs niet meer kunnen veranderen van school. Er moet gezocht worden naar manieren om overgangen te garanderen en de wijze waarop de leerkracht zicht krijgt op de beginsituatie van de leerling.
- De Raad Secundair Onderwijs vindt het geen goed idee om competenties te verkavelen over individuele leerkrachten. Het schoolteam en niet de individuele leerkrachten zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de competenties. Voor de Raad Secundair Onderwijs is een verbreding van de verantwoordelijkheid van een schoolteam een

verworvenheid. De realisatie van de competenties moet worden opgenomen in de bestaande kwaliteitszorgprocedure.

1.2 Invulling van de algemene vorming/basisvorming

Maatregelen uit het masterplan (p. 17):

Per graad wordt een set sleutelcompetenties vastgelegd die door iedereen te behalen zijn. Deze zijn gebaseerd op de Europese sleutelcompetenties. De sleutelcompetenties zijn voldoende ambitieus geformuleerd. Op die manier wordt verzekerd dat de component algemene vorming voor alle leerlingen goed verankerd is.

Daarin is er meer dan vandaag aandacht voor techniek, wetenschappen, economische en financiële kennis, moderne vreemde talen (Frans en Engels), sociale en burgerschapscompetenties, creativiteit en ondernemerszin, sociaal-emotionele ontwikkeling en relationele vaardigheden.

Uitvoeren STEM-actieplan

De raad vindt dat de Europese sleutelcompetenties essentiële inhoud bevatten voor een referentiekader voor algemene vorming dat de overheid vastlegt.¹⁶

De Raad Secundair Onderwijs formuleert wel enkele bezorgdheden om de algemene vorming verder uit te tekenen:

- De Europese competenties hebben een economische grondtoon. De focus ligt op mobiliteit en inzetbaarheid waaraan een persoonlijke en sociale dimensie is toegevoegd. Voor de Raad Secundair Onderwijs is het daarom evident dat de Europese sleutelcompetenties een vertrekpunt vormen zonder dat ze een dwingend referentiekader worden. Het masterplan voegt trouwens zelf enkele klemtonen toe die nog sterker binnen de algemene vorming moeten worden verankerd. Voor de Raad Secundair Onderwijs blijven ook lichamelijke opvoeding, de historische en de esthetische dimensie onderbelicht. De raad vindt ook dat de levensbeschouwing en zingeving essentiële onderdelen zijn die de onderwijsverstrekkers moeten kunnen integreren in hun leerplannen. De Raad Secundair Onderwijs vraagt dat de kaders die de overheid oplegt, ruimte geven aan de onderwijsverstrekkers en de leertijd om vanuit hun pedagogische missie te werken aan wat ze zelf maatschappelijk belangrijk vinden. Ze hebben wel de plicht leerlingen kritisch te vormen.
- De versterking van de basisvorming met een aantal domeinen verdient overweging maar moet ook rekening houden met de draagkracht van jongeren, hun studiebelasting, abstractievermogen en de ontwikkelingspsychologie. Bij de versterking en verdieping van eindtermen moet steeds het effect op de studiebelasting en de draagkracht van leerlingen worden meegenomen.

¹⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Visietekst over algemene vorming](#), 12 januari 2012.

- De Europese competenties zijn generiek geformuleerd voor alle lerenden. Ze krijgen een andere betekenis naarmate ze aan een andere onderwijscontext en gradaties van autonomie en complexiteit worden gekoppeld. Daarom is er steeds nood aan een vertaling op het Vlaamse niveau waarin ingespeeld wordt op de leerlingenprofielen. De Raad Secundair Onderwijs herinnert ook aan de zorg voor jongeren die met een geletterdheidsrisico¹⁷ het onderwijs verlaten. Geletterdheid moet een onderdeel worden van een nieuw ingevuld concept van basisvorming.
- De Raad Secundair Onderwijs pleitte er eerder voor dat de sleutelcompetenties zouden worden vertaald in differentiële onderwijsdoelen die te bereiken zijn op het einde van het secundair onderwijs. Men moet er zich immers van bewust zijn dat competenties verwerven, tijd vergt en daarom over een langer leertraject heen moeten worden geformuleerd.

ACOD en het netwerk waar armen het woord nemen formuleren hierbij het volgende minderheidsstandpunt

De vertegenwoordigers van ACOD en het Vlaams netwerk van organisaties waar armen het woord nemen vragen aan de overheid om een minimum pakket vast te leggen dat alle jongeren moeten bereiken op het einde van de tweede graad. Dit pakket bestaat uit de competenties die nodig zijn om autonoom te kunnen functioneren in de maatschappij.

- De Raad Secundair Onderwijs vraagt zich af of er in de 2de en de derde graad dezelfde mogelijkheid bestaat om de basisvorming in te kleuren op grond van abstractiegraden en/of uitdaging als dit het geval is in de 1ste graad.

1.3 Werkplekieren en stages

Doelstelling 7 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 13)

In samenspraak met de arbeidsmarkt een maximale afstemming op de arbeidsmarkt verzekeren qua aanbod, inhoud en uitstroom.

Maatregelen uit het masterplan (p. 17):

Werkplekieren krijgt een essentiële plaats minstens in alle arbeidsmarktgerichte studierichtingen in de 3de graad. Een voldoende aanbod van kwalitatieve werkplekken moet door alle betrokken sectoren gegarandeerd worden. (maatregel middellange termijn).

OD XXIII: verplichte stage in de 3de graad BSO en TSO

¹⁷ Geletterdheid is volgens de Vlor meer dan functionele geletterdheid in de context van maatschappelijk functioneren. Die geletterdheid moet ook duurzaam zijn: zij moet mensen in staat stellen om levenslang te leren en daarbij motor te zijn van hun eigen ontwikkeling. Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Visietekst over algemene vorming](#), 12 januari 2012, p. 7.

September 2013: contextspecifieke leidraden werkplekieren (met inbegrip van stage) per sector staan ter beschikking van scholen

September 2014: harmoniseren van de statuten werkplekieren (met inbegrip van stage) (in overleg met de federale overheid)

Deze leidraden en statuten moeten ervoor zorgen dat er voor school en stage- en werkplaatsen slechts minimale administratieve formaliteiten en financiële consequenties zijn. Daartoe wordt overleg gepleegd met de andere overheden.

Werkplekieren

De raad merkt allereerst op dat het masterplan geen duidelijke omschrijving geeft van wat bedoeld wordt met 'werkplekieren'. In zijn advies over de oriëntatienota definieerde de Raad Secundair Onderwijs zelf werkplekieren als een continuüm tussen leren in reële arbeidssituaties en leren in realistische omstandigheden. Werkplekieren draagt bij aan het realiseren van leerplandoelen en kan een meerwaarde betekenen voor het studiekeuzeprocess. Leerlingen krijgen immers de kans te proeven van bepaalde beroepenvelden.

Indien de overheid deze omschrijving volgt, dan is de Raad Secundair Onderwijs overtuigd van de meerwaarde van deze pedagogisch-didactische methode in alle onderwijsvormen inclusief het dbso en buso. Dit betekent tegelijk dat de overheid wel kan faciliteren en stimuleren, maar deze werkvorm niet kan opleggen. Faciliteren en stimuleren houdt in dat de overheid de nodige legistische kaders biedt voor scholen die werkplekieren willen integreren in hun pedagogische en didactische aanpak.

Een harmonisering van het statuut voor werkplekieren moet er ook toe leiden dat de financiële gevolgen voor leerlingen beheerst worden. Werkplekieren mag geen extra kosten genereren voor de leerling en zijn ouders. Een dergelijk aanbod moet ook voor de scholen budgetneutraal zijn. De afspraken hierover moet gebeuren met onderwijs én de sociale partners.

Stages

De raad is unaniem overtuigd van de pedagogisch-didactische meerwaarde van stages.¹⁸ De raad is vragende partij voor een stimuleringsbeleid daarvoor. Dat beleid zou bovendien alle leerlingen uit alle onderwijsvormen moeten bereiken.

In het advies over het onderwijsdecreet XXIII waren de meningen binnen de Raad Secundair Onderwijs over het verplicht karakter van de stage verdeeld:

- De leerlingenkoepel en de SERV zijn voorstander van de verplichting. De leerlingen willen de verplichting nog uitbreiden naar het aso. Volgens de SERV zijn de bedrijfssectoren bereid de nodige stageplaatsen te creëren en zijn ze zich bewust van het belang van de kwaliteit ervan. Zij zien ook mogelijkheden in de uitbreiding van de stage tot aso-richtingen.

¹⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over onderwijsdecreet XXIII](#), 24 januari 2013.

- De overige geledingen zijn tegen een verplichting om deze in te richten in het onderwijs. Er gelden verschillende argumenten. Principieel oordeelt men dat het niet aan de overheid is om de gewenste pedagogische methode te bepalen. Het zijn de onderwijsverstrekkers die bepalen hoe ze de doelen bereiken.¹⁹

Stages en werkplekieren

De Raad Secundair Onderwijs verheugt zich over het engagement dat de overheid neemt om alle betrokken sectoren te motiveren een voldoende aanbod aan kwalitatieve werkplekken aan te bieden. Dit is een noodzakelijke voorwaarde om deze maatregel te kunnen realiseren. Ook in het advies over het onderwijsdecreet XXIII werd al aangedrongen op voldoende stageplaatsen.

Het is noodzakelijk dat de werkgevers garanties kunnen bieden voor een kwalitatieve invulling van de stage of het werkplekieren. De leerlingen moeten tijdens deze werkervaring leerplandoelen kunnen realiseren.

De raad wijst op het fundamentele verschil tussen de invulling en organisatie van de 'component werk' in leren en werken enerzijds en in het werkplekieren/stages in het voltijds secundair onderwijs anderzijds.²⁰ Als werkplekieren in het voltijds secundair onderwijs veralgemeend wordt dreigt er een verdringing van de leerlingen uit leren en werken, zowel door verschillen in competentieprofielen als door hun statuut.

Het is ook nodig om werkplekken te garanderen voor leerlingen die een moeilijker leertraject achter de rug hebben zoals de leerlingen uit het buso, OV 3 en OV 4. De Raad Secundair Onderwijs wijst erop dat werkplekieren een meerwaarde heeft in een nieuw concept voor beroepsgerichte trajecten in het buso (zie ook punt IV. 2.5).

1.4 Taalbeleid

Doelstelling 11 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 13):

Aanleren van Standaardnederlands als middel/basisvoorwaarde voor succesvolle school- en arbeidsloopbaan en participatie en bijdrage aan onze samenleving.

Maatregelen uit het masterplan (p. 17):

OD XXIII: Scholen kunnen een verplicht taalbad Nederlands tot 1 jaar voor leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende machtig zijn, opleggen

OD XXIII: taalscreening bij de overgang van het lager naar het secundair onderwijs

OD XXIII: verankeren CLIL (Content and Language Integrated Learning) (ingangdatum 01.09.2014)

¹⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over onderwijsdecreet XXIII](#), 24 januari 2013.

²⁰ Nationale Arbeidsraad, [Maatregelen ter bevordering van de inschakeling van recente schoolverlaters op de arbeidsmarkt - Opvolging van advies nr. 1.702](#) - *Alternerend leren*, 25 mei 2011.

Voor de screening aan het begin van het secundair onderwijs blijft de Raad Secundair Onderwijs bij zijn principieel standpunt. Een getuigschrift basisonderwijs kan enkel een aanduiding zijn voor een voldoende niveau van het Nederlands om in het secundair onderwijs te starten. Anders bestaat het gevaar dat leerlingen die onvoldoende het Nederlands machtig zijn, in de toekomst een getuigschrift basisonderwijs worden ontzegd. Het is logisch dat secundaire scholen inspanningen doen om deze leerlingen kansen te bieden op een doorstroom naar A-stroom. Maar dit moet niet centraal worden geregeld. De Raad Basisonderwijs formuleert hiervoor een alternatief voorstel (zie III. 2.1). Het is belangrijk om vertrouwen te geven aan de professionaliteit van het team in het basisonderwijs enerzijds en aan de professionaliteit van het team in het secundair onderwijs (observatie en beoordeling van leerlingen) anderzijds om adequaat om te gaan met anderstalige leerlingen.

De Raad Secundair Onderwijs herhaalt zijn bezwaren tegen de maatregel om kinderen die onvoldoende Nederlands kennen, te verplichten extra lessen Nederlands te volgen buiten de gewone lessen.²¹ De raad kreeg nog altijd geen antwoord op de vragen naar uitklaring van de impact op de aanbieders, op de studiebelasting en de succesbeleving van kinderen, op de samenwerking met de gezinnen en op de impact op de organisatie van scholen.²²

2 Structuur secundair onderwijs

2.1 Maatregelen met betrekking tot de eerste graad

Doelstelling 3, 16, 17 en 19 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 13):
Prestaties van alle leerlingen verbeteren door ‘zwakkere’ leerlingen sterker te maken en ‘sterkere’ leerlingen nog sterker.

Verhogen van het welbevinden, de betrokkenheid en de motivatie van leerlingen.

Maximaal vermijden van zittenblijven.

Voorkomen van voortijdig schoolverlaten en verminderen van de ongekwalificeerde uitstroom zonder daarbij aan kwaliteit in te boeten.

Visie van het masterplan op de structuur van de eerste graad (p. 18–20)

Maatregelen uit het masterplan (p. 17):

OD XXI: individuele leertrajecten voor leerlingen met een achterstand voor een of meerdere vakken

²¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota ‘Samen taalgrenzen verleggen](#), 27 oktober 2011.

²² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over onderwijsdecreet XXIII](#), 24 januari 2013; Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de talennota: de lat hoog voor talen in iedere school](#), 11 januari 2007.

Vanaf sept. 2013: de nieuwe leerplannen die vanaf september 2013 worden ingediend, maken een duidelijk onderscheid tussen basisdoelstellingen voor iedereen en uitbreidingsdoelstellingen. Ook de basisdoelstellingen worden ambitieus geformuleerd.

Wetenschap en techniek behoren tot de basisdoelstellingen. (deze legislatuur)

De basisopties worden gescreend, van update voorzien en gereduceerd. (deze legislatuur)

Sept. 2015-2016: BVR dat de toegang tot de A- en B-stroom strikt regelt: enkel wie geen getuigschrift basisonderwijs behaalt, heeft toegang tot de B-stroom; leerlingen met een getuigschrift basisonderwijs moeten naar de A-stroom.

Sept. 2016: naast de basisvorming biedt elke school een aantal verschillende basisopties en differentiatiemogelijkheden aan: techniek, wiskunde/wetenschappen, kunst, economie, Nederlands, moderne vreemde talen (Frans en Engels) en klassieke talen, zowel uitdagend als remediërend (aanpassing decreet en BVR). Elke school biedt zowel uitdagende als remediërende pakketten aan, maar scholen moeten niet alle verschillende inhoudelijke pakketten aanbieden.

Afstemming vakkenstructuur 3de graad basisonderwijs en 1ste graad secundair onderwijs

Basisstructuur eerste graad

De Raad Secundair Onderwijs pleit voor een **brede eerste graad** die bijdraagt tot een zachte overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs. Dit laat toe om te observeren en na afloop te oriënteren. De raad hecht veel belang aan een goed evenwicht tussen gemeenschappelijke basisvorming en mogelijkheden om leerlingen te blijven prikkelen door ze aan te spreken op hun capaciteiten en noden.²³

De raad toetst de voorstellen uit het masterplan af aan dit uitgangspunt. Bieden de nieuwe structuren voor de eerste graad voldoende kans om de leerlingen te observeren, hun talenten te laten ontdekken en te oriënteren naar de tweede graad?

De benadering van het masterplan biedt, volgens alle leden van de Raad Secundair Onderwijs, **mogelijkheden en kansen** tot verbreding door:

- de gemeenschappelijke stam aan basisvorming in het eerste en tweede leerjaar van de eerste graad maar wel met een afzonderlijke set voor de A- en B-stroom;
- de reductie van de basisopties;
- de versterking van de differentiatiemogelijkheden in de eerste graad.

De Raad Secundair Onderwijs vraagt de overheid om volgende punten in overleg verder uit te klaren:

- De Raad Secundair Onderwijs maakt een onderscheid tussen een verbreding van de eerste graad als principe en de concrete uitbouw ervan op het terrein.

²³ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de oriëntatienota over de hervorming van het secundair onderwijs](#), 10 februari 2011.

Principieel betreft de raad dat de ambitieuze doelstelling uit de oriëntatienota met betrekking tot uitstel van studiekeuze niet is behouden als uitgangspunt van het masterplan. Het masterplan laat nog veel interpretatieruimte open over de structuur van de eerste graad A-stroom. Een definitief oordeel over dit luik is pas mogelijk als de teksten eenduidig zijn uitgeklaard.

De Raad Secundair Onderwijs gaat ervan uit dat alle scholen in de eerste graad A een aanbod zouden moeten doen op alle abstractieniveaus van de basisvorming (zowel de uitdagende als de remediërende pakketten). De school behoudt wel een vrijheidsgraad om te kiezen uit de inhoudelijke pakketten (techniek, wiskunde/wetenschappen, kunst, economie, Nederlands, moderne vreemde talen en klassieke talen). Met andere woorden: binnen een inhoudelijk domein dat ze kiest, biedt elke school in de eerste graad A een continuüm aan abstractieniveaus aan die een optimale studiekeuze voorbereidt. Deze basisopties / differentiatiepakketten zijn, in de interpretatie van de Raad Secundair Onderwijs, niet langer gedetermineerd door de verschillende abstractiegraden waarbinnen de eerste graad wordt georganiseerd. Die interpretatie garandeert het best de observerende en oriënterende functie van de eerste graad.

Op het vlak van de **vertaling naar de concrete schoolstructuren** (organiseerbaarheid) bestaan binnen de Raad Secundair Onderwijs twee strekkingen:

- ACOD, de gezinsbond, directeurs van het officieel onderwijs, GO!, GO! ouders, het netwerk tegen armoede en VSK, VSOA vinden dat scholen die de eerste graad organiseren, alle inhoudelijke pakketten moeten aanbieden, en dit zowel uitdagend als remediërend. Alleen zo kan een brede eerste graad worden uitgebouwd en kan een onderwijs op verschillende snelheden worden vermeden.
 - OKO, OVSG, POV en VSKO zijn van oordeel dat de beleidsruimte die het masterplan biedt voor scholen positief is gelet op de organiseerbaarheid van een verplichte verbreding.
- De Raad Secundair Onderwijs dringt ook aan op eenduidige terminologie en een uitklaring van de samenhang tussen de noties 'basisopties', 'basispakketten', 'differentiatiemogelijkheden', 'differentiatiepakketten', 'verdieping'. Het masterplan wekt de indruk dat het om afzonderlijke structuuronderdelen gaat buiten de basisvorming door de differentiatiepakketten te koppelen een aantal 'uren'. De Raad Secundair Onderwijs vindt in elk geval dat differentiatie breed moet worden ingevuld en zeker een preventief luik omvat.
- De Raad Secundair Onderwijs is ervan overtuigd dat het masterplan zal leiden tot een verschuiving in de leerlingenprofielen van de A- en de B-stroom. Iets meer dan de helft van de leerlingen (53 %) behaalt het getuigschrift basisonderwijs na het zesde leerjaar, 30 % behaalt het na 1B en 17 % haalt het getuigschrift niet.²⁴ De nieuwe maatregelen zullen leiden tot een veel bredere instroom in de A-stroom. Daarom zal het een uitdaging zijn om de verschillende leerlingen uitdagende en tegelijk optimale leertrajecten aan te bieden die

²⁴ Janssen, R., De Fraine, B., Verschaffel, L., Janssens, D., Rymenans, R., Van Damme, J., Willem, L., Luyten, B. & Volders, K. (2006). [Beginsituatie van leerlingen in het eerste leerjaar B van het secundair onderwijs](#), OBPWO-onderzoek 06.00, Brussel, p. 42.

hun toelaten hun talenten te ontwikkelen. Om alle leerlingen in de nieuwe A-stroom een zinvol traject te bieden, is het wenselijk in de volgende jaren sterk te investeren in een 'zorgbrede' eerste graad met sterke differentiatiemogelijkheden binnen de leerlingengroep. De onderwijsverstrekkers zullen de pedagogische en didactische aanpak in de eerste graad moeten herdenken vanuit een bredere doelgroep met andere kenmerken. De overheid moet hier investeren in een versterking van mensen en middelen (zie II. 7 en II. 8). De Raad Secundair Onderwijs vindt dat goed moet worden opgevolgd wat het effect is van de herprofilering van de A- en B-stroom op de leerlingengroep die nu in de B-stroom zit en wel een getuigschrift basisonderwijs behaalt.

- Sommige hooggespecialiseerde opleidingen zoals ballet en topsport vragen een langdurige voorbereiding die best al in de eerste graad begint. In zijn advies over de oriëntatienota gaf de Raad Secundair Onderwijs al aan dat dit slechts uitzonderlijk kan en na een zeer grondige afweging. Deze specialiserende studierichtingen kunnen enkel mits een maximale integratie in de structuur van het secundair onderwijs waarbij alle mogelijke bruggen blijven bestaan naar andere studierichtingen in de tweede en de derde graad.
- Welke structuur de eerste graad ook krijgt, de Raad Secundair Onderwijs vindt dat transparantie en helderheid ten aanzien van de potentiële leertrajecten na de eerste graad een noodzakelijke voorwaarde is opdat leerlingen (en ouders) geïnformeerde en beredeneerde keuzes kunnen maken. Daarom moet de structuur en het aanbod van een school een jaar voor de effectieve inschrijving duidelijk zijn voor de toekomstige leerlingen (en hun ouders).
- De Raad Secundair Onderwijs vraagt zich ten slotte af op grond van welke criteria de screening van de basisopties zal gebeuren.

Afstemming van de vakkenstructuur BAO-SO

zie punt II. 4 en III. 2.2

Toegang tot het eerste leerjaar

Het masterplan maakt een striktere koppeling tussen het bezit van een getuigschrift basisonderwijs en de toegang tot de A-stroom. In zijn advies over de oriëntatienota ondersteunde de Raad Secundair Onderwijs de idee van de versterkte betekenis van het getuigschrift basisonderwijs.²⁵ De raad sluit zich aan bij de voorwaarden voor de toekenning van dit getuigschrift (zie III. 2.1).

De raad vraagt ook te verduidelijken hoe de afstemming tussen het buso en de eerste graad van het secundair onderwijs moet gebeuren. Hoe gebeurt de overgang van leerlingen uit het buitengewoon basisonderwijs naar de eerste graad van het secundair onderwijs? Welke mogelijkheden en basisopties zijn er voor deze leerlingen?

B-stroom/schakeltraject

Het valt de Raad Secundair Onderwijs op dat de B-stroom heel wat minder aandacht krijgt in het masterplan dan de A-stroom. Nochtans zijn de processen in de B-stroom cruciaal om

²⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de oriëntatienota over de hervorming van het secundair onderwijs](#), 10 februari 2011, p. 12-13.

ongekwalificeerd schoolverlaten tegen te gaan, om jongeren met een moeilijke schoolloopbaan succesbeleving te geven en om hen positief te oriënteren op een kwalificerend traject. De Raad Secundair Onderwijs vindt dat er in de volgende jaren werk moet worden gemaakt van een positieve visie op de B-stroom. De Raad Secundair Onderwijs pleit ervoor dat er een toegankelijk en voldoende dekkend aanbod voorhanden is. Sommige leden zijn van oordeel dat alle scholen met een eerste graad ook een B-stroom moeten aanbieden. Jongeren in de B-stroom worden vooral voorbereid op maatschappelijk functioneren, op functionele geletterdheid en doorstroming naar de arbeidsmarkt, zonder dat een instroom in de A-stroom onmogelijk wordt gemaakt.

Voor de Raad Secundair Onderwijs kan remediëring niet beschouwd worden als een vak. Het is verankerd in de didactische aanpak van het hele curriculum en behoort tot de professionaliteit van alle leerkrachten.

2.2 Maatregelen met betrekking tot de tweede en derde graad (ontwikkeling matrix)

Doelstellingen 7 en 9 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 13): *Alle studierichtingen worden momenteel gescreend en op basis van die screening en de uitvoering van het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur (waarbij onderwijskwalificaties opgemaakt worden die o.a. ingeschaalde beroepskwalificaties bevatten) zijn er in het studieaanbod eventueel nieuwe, maar in elk geval minder en inhoudelijk geactualiseerde studierichtingen.*

Maatregelen uit het masterplan (p. 20):

Visie, zie masterplan p. 20-22

Voor elke studierichting wordt een goede aansluiting met het hoger onderwijs en/of de arbeidsmarkt verzekerd. Daartoe wordt met de arbeidsmarkt structureel overleg gepleegd, zowel op Vlaams als op regionaal niveau. Met het hoger onderwijs wordt overleg gepleegd om de eindtermen S.O. beter af te stemmen op de startcompetenties voor het H.O. (D 7 -9).

Elke studierichting bevat naast een pakket basisvorming een specifiek gedeelte voor die studierichting. Een studierichting bevat eveneens differentiatiemogelijkheden. (maatregel middellange termijn).

In de 2de graad zijn er minder studierichtingen dan in de 3de graad. In de 3de graad zijn de studierichtingen inhoudelijk meer gespecialiseerd. Overschakelen naar een andere studierichting blijft mogelijk in de 2de graad, al dan niet via een schakeltraject. De overgang tussen studierichtingen zal soms wel haast als onmogelijk beschouwd moeten worden. (maatregel middellange termijn).

Elke behaalde afgeronde beroepskwalificatie wordt gecertificeerd. (maatregel middellange termijn).

Met werkplekleren met inbegrip van stage als essentieel onderdeel in puur arbeidsmarktgerichte studierichtingen wordt een belangrijke stap gezet naar de herwaardering van het DBSO als volwaardige leerweg en de integratie ervan in de scholen van het voltijds onderwijs. (maatregel middellange termijn).

Ook de leertijd is een volwaardige, opgewaardeerde leerweg. (maatregel middellange termijn).

Puur arbeidsmarktgerichte studierichtingen leveren wel een diploma SO op maar geen rechtstreekse toegang tot het hoger onderwijs. Leerlingen uit zo'n studierichting die in het HO willen instromen, moeten daarvoor een voorbereidend jaar met vrucht volgen. (maatregel middellange termijn)

Sept. 2013: BVR totstandkoming van onderwijskwalificaties (ingangsdatum 1.09.2014). (deze legislatuur)

Sept. 2014: nieuwe, minder en beter aansluitende studierichtingen, te beginnen in de studiegebieden koeling en warmte, voeding en handel.

OD XXII: erkenning van een 7de leerjaar dat voorbereidt op het HO

2013: evaluatie van het decreet Leren en Werken en op basis van deze evaluatie eventuele bijstellingen voorbereiden.

Wetenschap en techniek krijgt een plaats in de basisvorming doorheen het secundair onderwijs.

OD XXIII: opheffing van de programmatiestop en invoering van een set programmatieregels

Het principe van de matrix

De Raad Secundair Onderwijs waardeert dat het masterplan afstapt van de onderwijsvormen. De matrix is een denkkader om met de verschillende partners te werken aan een rationele en transparante ordening van studierichtingen. Het is op die manier een instrument voor onderwijsontwikkeling. Het garandeert leerlingen (en hun ouders) relevante finaliteiten op grond van een inhoudelijke keuze voor een bepaald studiedomein. In die zin is het geen loutere voorafspiegeling van een toekomstige onderwijsstructuur. Zoniet wordt de perceptie van een waterval alleen vervangen door een andere invulling ervan. De raad herhaalt de eerder verwoorde zorg dat de nieuwe finaliteiten het verschil in maatschappelijke appreciatie van de bestaande onderwijsvormen zullen erven. De raad pleit daarom voor een transparant studieaanbod dat helderheid biedt aan leerkrachten, werkgevers, leerlingen en hun ouders, maar maakt dit los van het debat over de matrix.

Het kader bestaat uit twee dimensies: een die die stoelt op een continuüm aan finaliteiten en een andere die voortbouwt op de inhouden van studierichtingen/clusters van studierichtingen/'studiedomeinen'.

De **finaliteiten** situeren zich op een continuüm met aan het ene uiteinde de studierichtingen die voorbereiden op doorstroming naar hoger onderwijs, naar levenslang en levensbreed leren en aan de andere kant studierichtingen die voorbereiden op doorstroming naar de arbeidsmarkt. Alle finaliteiten moeten worden gepositioneerd in functie van hun doorstroom naar de arbeidsmarkt, doorstroommogelijkheden naar verder leren (in de brede betekenis van het woord), leerlingenkenmerken en de opdracht om alle jongeren algemeen te vormen tot blijvende en kritische maatschappelijke integratie. Het is al langer een discussiepunt met hoeveel finaliteiten rekening moet worden gehouden.

Een tweede dimensie zijn de **studiedomeinen** die studierichtingen clusteren. De raad wil de eerste voorstellen van de overheid en de eerste testfase in de studiegebieden Voeding, Koeling en Warmte en Handel afwachten vooraleer te oordelen of alle abstractieniveaus en finaliteiten te vatten zijn in de tweede as van de matrix. De Raad Secundair Onderwijs vindt wel de opgesomde studiegebieden alvast te eng om te oordelen of de matrix hanteerbaar is voor alle studierichtingen en pleit voor een verbreding van de testfase naar doorstroomgerichte opleidingen.

In dit verband verwijst de Raad Secundair Onderwijs naar de screenings van studierichtingen die hij zelf heeft opgezet. Hij is er van overtuigd dat dit materiaal mee kan worden benut in de oefeningen die AKOV zal maken.²⁶ De Raad Secundair Onderwijs verwijst ook naar het advies over het instaprofiel van de student in het hoger onderwijs.²⁷

Alternatieve leerwegen naast of binnen de matrix?

De nieuwe structuur voor het secundair onderwijs moet leerlingen alternatieve mogelijkheden bieden om een kwalificatie te halen in of om door te stromen naar het hbo5 of volwassenenonderwijs. Dit kan via verschillende leerwegen. De Raad Secundair Onderwijs vindt dat de matrix impact heeft op de toekomstige structuren voor deze leerwegen en dat dit meteen moet worden ingecalculeerd. De toekomstige organisatie van deze opleidingsvormen moet coherent zijn met die van het voltijds gewoon secundair onderwijs.

In het **buitengewoon secundair onderwijs** behalen jongeren in opleidingsvorm 3 een kwalificatie. In opleidingsvorm 4 worden ze voorbereid op doorstroming. Het is belangrijk dat de opleidingstrajecten en bijhorende studiebewijzen worden meegenomen in het uittekenen van de matrix.

De evaluatie van **leren en werken** waar de Raad Secundair Onderwijs aan werkt, biedt een interessant aanknopingspunt om een globaal debat te voeren over de positionering ervan ten opzichte van het voltijds secundair onderwijs. Leren en werken biedt jongeren die hiervoor kiezen een specifieke aanpak en een specifiek leertraject dat beantwoordt aan hun noden. Het beperkt de ongekwalificeerde uitstroom, een van de doelen van het masterplan. Leren en werken biedt jongeren een volwaardige en alternatieve leerweg naar een beroepskwalificatie. De gelijkwaardigheid van de studiebewijzen moet gegarandeerd worden. Voor de algemene vorming wordt hiervoor gewerkt met de 'eindtermen' van het voltijds secundair onderwijs. Bij het debat over de herinvulling van de algemene vorming (zie punt IV. 1.2) moet men zich hiervan bewust zijn. Ten tweede moet Leren en Werken gedifferentieerd kunnen certificeren.

Deze coherentie is eveneens een cruciaal uitgangspunt voor de organisatie van het opleidingsaanbod in het **volwassenenonderwijs**.

²⁶ Zie bijlage 1.

²⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het instaprofiel van de student hoger onderwijs](#), 12 juni 2012.

Op grond van welke referentiekaders wordt de matrix ontwikkeld?

De Raad Secundair Onderwijs herhaalt ook zijn bedenkingen bij een te strakke afstemming van een opleidingsstructuur (waar de matrix deel van uitmaakt) en de ontwikkeling van onderwijskwalificaties voor de niveaus 1 tot 4.²⁸ De raad wil geen koppeling tussen onderwijskwalificaties en de niveaus van de kwalificatiestructuur zoals die nu voorzien is in art. 14 van het decreet op de kwalificatiestructuur.

Een eerste bouwsteen voor de matrix is de doorstroming naar de arbeidsmarkt. Voor de opleidingen die voorbereiden op doorstroming naar de arbeidsmarkt ziet de Raad Secundair Onderwijs wel een meerwaarde in de kwalificatiestructuur als een eenduidig referentiekader om opleidingen vorm te geven. De beroepskwalificaties brengen hierin duidelijkheid. Maar de raad gaat niet akkoord met het feit dat de beroepskwalificaties onverkort overgenomen moeten worden in onderwijskwalificaties. Hij formuleerde in een recent advies zowel principiële als fundamentele bezwaren tegen de concrete voorstellen voor de invulling van die kwalificatiestructuur.

De raad pleit ook voor duurzaamheid in de opleidingen van het secundair onderwijs: onderwijs moet relevante kwalificaties afleveren en dus inspelen op inzetbaarheidsvereisten. Maar opleidingen staan niet louter in functie van actuele vereisten en hypes op de arbeidsmarkt. De jongeren moeten de kans krijgen op duurzame en brede ontwikkeling.

Een tweede bouwsteen voor de invulling van de matrix is de notie 'doorstroming'. Het valt op dat de notie doorstroming te eng wordt ingevuld als doorstroming naar het hoger onderwijs. Het hbo5 en sense worden onvoldoende gevaloriseerd op hun kwalificerende waarde én meerwaarde voor de doorstroming naar een professionele bachelor.

Het valt ook op dat het masterplan (in het punt 2.21 p. 10-11) een strikt onderscheid maakt tussen doorstroomgerichte opleidingen (hoger onderwijs) en het arbeidsmarktgericht onderwijs dat voorbereidt op een kwalificatie. De Raad Secundair Onderwijs verwijst naar het punt II. 4 en het punt V. 1.4 en stelt dat doorstroming te eng is omschreven. Opleidingen moeten worden gescreend op basis van een continuümgedachte, ook in de vervolgtrajecten.

Het vormt een grote bekommernis van de onderwijsverstrekkers in welke mate deze referentiekaders een dwingend karakter krijgen voor de invulling van alle studierichtingen. Zij waarderen de meerwaarde van referentiekaders maar willen ook de finaliteit van het secundair onderwijs op zich kunnen realiseren.

Verdere verduidelijking over de impact op de organisatie van het onderwijs

De Raad Secundair Onderwijs heeft ook nog heel wat verduidelijkende vragen bij de impact van de matrix op de organisatie van het secundair onderwijs en op de structuur van andere onderwijsvormen en onderwijsniveaus.

De raad doet geen uitspraak over deze punten omdat er hier nog heel wat verdere verduidelijking en overleg nodig is. Hij lijst alvast wel enkele vragen op:

²⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het ontwerpbesluit over de erkenning van onderwijskwalificaties 1 t/m 4](#), 26 september 2013.

- Volgens het masterplan komen in de tweede graad minder maar bredere studierichtingen dan in de derde graad waar de studierichtingen meer gespecialiseerd zijn. Het blijft onduidelijk of de screening vertrekt van de derde graad om op grond daarvan dan bredere opleidingen in de tweede graad te enten. De beroeps- en onderwijskwalificaties die richtinggevend worden voor dit debat zijn immers geënt op het einde van het traject.
- De screening van de studierichtingen heeft betrekking op een volledig studiegebied. Heeft de notie 'studiegebied' ook betrekking op de analoge opleidingen in het volwassenenonderwijs, in leren en werken en in het buso?
- Aan de hand van welke criteria zullen de bestaande studierichtingen worden gescreend?

2.3 Overgang naar het hoger onderwijs

Maatregelen uit het masterplan (p. 22):

Puur arbeidsmarktgerichte studierichtingen leveren wel een diploma SO maar geen rechtstreekse toegang tot het hoger onderwijs. Leerlingen uit zo'n studierichting die in het hoger onderwijs willen instromen, moeten daarvoor een voorbereidend jaar met vrucht volgen (maatregel op middellange termijn)

OD XXII: erkenning van een 7de leerjaar dat voorbereidt op het hoger onderwijs (ingangsdatum 1.09.2013). (deze legislatuur)

Doorstroming breder dan hoger onderwijs

Zie punt V. 1.4

Omnivalentie behouden

De Raad Secundair Onderwijs heeft moeite met het principe van een diploma secundair onderwijs met een gedifferentieerd civiel effect. De rechtsgevolgen die vasthangen aan een diploma moeten voor iedereen dezelfde zijn. Door een onderscheid te maken tussen beroepsgerichte opleidingen, zonder rechtstreekse toegang tot het hoger onderwijs, en de opleidingen die wel rechtstreekse toegang geven, versterkt de overheid de perceptie van de onderwijswaterval in plaats van die af te zwakken. Doorstroming is niet alleen gericht op het hoger onderwijs (inclusief het hbo 5) maar ook op het volwassenenonderwijs, levenslang leren en se-n-se. Daarom verzet de raad zich tegen de opheffing van de omnivalentie van het diploma secundair onderwijs.

Alternatief voorstel

De Raad Secundair Onderwijs ziet meer heil in een meer gedifferentieerde benadering waarin diverse vormen van doorstroming positief worden gewaardeerd en overgangen mogelijk maken (hbo5, professionele bachelor, master, gespecialiseerde opleidingen in se-n-se en het volwassenenonderwijs). De Raad Secundair Onderwijs vindt dat een gedifferentieerd doorstromingsbeleid beter zou zijn dan een algemeen voorbereidend jaar. Dit gedifferentieerd beleid laat toe dat jongeren én een relevante kwalificatie halen én zich gericht voorbereiden op doorstroming. Een dergelijke benadering zou effectiviteitswinsten moeten opleveren onder de

vorm van 'credits' die relevant zijn in de verdere studieloopbaan. Dit veronderstelt wel dat er in het hbo5 en in het hoger onderwijs voldoende ruimte en middelen zijn om studenten te remediëren en waar nodig te heroriënteren.

De raad is ook bezorgd over de impact van de maatregelen uit het masterplan op de leerlingenpopulatie uit het zevende leerjaar bso. Deze doelgroep moet in elk geval de kans krijgen om verdere gespecialiseerde beroepskwalificaties te behalen én om door te stromen naar een verdere opleiding. Dit beantwoordt voor heel wat van deze jongeren aan een versterking van hun reële inzetbaarheid op de arbeidsmarkt én aan hun leeraspiraties en motivatie.

2.4 Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Doelstellingen 7 en 9 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 13):

In samenspraak met de arbeidsmarkt een maximale afstemming op de arbeidsmarkt verzekeren qua aanbod, inhoud en uitstroom.

Maatregelen uit het masterplan (p. 23):

Er wordt op een permanente en structurele manier overleg gepleegd tussen onderwijs en arbeidsmarkt over de kwalitatieve en kwantitatieve afstemming en aansluiting van het studieaanbod in het S.O. met de noden op de arbeidsmarkt, zowel op Vlaams, regionaal als subregionaal niveau. In de mate van het mogelijke moet er in elke onderwijszone een aanbod aan studierichtingen zijn uit elk domein. (maatregel op middellange termijn)

Op Vlaams niveau wordt daartoe samen met de arbeidsmarkt partners om de 5 jaar het arbeidsmarktgerichte studieaanbod gescreend: is de beroepskwalificatie nog up to date en is het studieaanbod nog goed afgestemd op de noden van de arbeidsmarkt? (maatregel op middellange termijn)

Er wordt tevens een set programmatieregels vastgelegd om het arbeidsmarktgerichte studieaanbod optimaal af te stemmen op de arbeidsmarkt. (maatregel op middellange termijn)

In elke onderwijszone is er een forum waarin afspraken gemaakt worden over een rationeel lokaal studieaanbod teneinde de onderlinge afstemming van het studieaanbod en de afstemming van dat aanbod op de arbeidsmarkt effectief te realiseren. (maatregel op middellange termijn)

Sept. 2013: BvR totstandkoming van onderwijswaarderingen (ingangdatum 01.09.2014) (deze legislatuur)

Sept. 2014: nieuwe, minder en beter aansluitende studierichtingen te beginnen in de studiegebieden koeling en warmte, voeding en handel. Deze domeinen komen het eerst aan bod omdat daar al screenings op uitgevoerd zijn in het verleden. (deze legislatuur)

OD XXIII: opheffing van de programmatiestop en invoering van een set programmatieregels (ingangdatum 01.09.2014). (deze legislatuur)

Decreet scholengemeenschappen/scholengroepen: vanaf 01.09.2017 wordt een zonaal onderwijsforum gecreëerd in elke onderwijszone. (deze legislatuur)

Het bevorderen van zij-instroom (D 7) zowel door een erkenning van de verworven competenties alsook een vertaling daarvan. (deze legislatuur)

Wetenschap en techniek worden aangebracht en positief in beeld gebracht in media waar de Vlaamse Gemeenschap impact op heeft.

Onderwijszones en nieuwe planificatieprocedures

De Raad Secundair Onderwijs betwijfelt of de onderwijszones een meerwaarde zijn voor de doelen die in het masterplan worden aangegeven. Het overleg binnen de zones betekent een meerwaarde als overlegforum tussen alle relevante partners over afstemmingsvragen tussen het onderwijs en de sociale partners, maar dan wel vanuit een visie op iedere verantwoordelijkheid. De verantwoordelijkheid om een onderwijsaanbod uit te bouwen is een verantwoordelijkheid van de schoolbesturen binnen de planificatieregels die op het Vlaams niveau worden afgesproken.

De raad formuleert hierbij nog de volgende bedenkingen:

- De huidige onderwijszones werden in 1998 netoverstijgend omschreven en op grond van de toenmalige leerlingenstromen. Sinds die tijd is op dat vlak heel wat veranderd. Kan de onderwijszone voor elke studierichting dezelfde zijn (bijv. voor de huidige S-richtingen)?
- Beslissingen over planificatie kunnen niet enkel bepaald worden door de lokale context. Zo zouden er blinde vlekken kunnen ontstaan in het aanbod. Naast de doorstroommogelijkheden en de behoeften van de arbeidsmarkt aan een bepaalde opleiding, moet de spreiding van het onderwijsaanbod ook garanderen dat jongeren een onderwijsaanbod vinden dat past bij hun talenten en hun toekomst aspiraties. Voor het GO! zijn de bevoegdheden van de raden van bestuur vastgelegd in het bijzonder decreet.
- De partners zullen van zone tot zone verschillen. De planificatieprincipes zouden hierdoor sterk kunnen afwijken van de ene zone ten opzichte van de andere. De Raad Secundair Onderwijs vraagt te verduidelijken hoe dit overleg spoort met de vrije keuze en het garanderen van de vrije keuze in verschillende regio's (art. 24 GW)?
- De ervaringen met overleg op het lokale niveau om afspraken te maken over het opleidingsaanbod zijn immers niet onverdeeld positief te noemen (volwassenenonderwijs, ROP).
- De bepalingen over overleg binnen de onderwijszones worden enkel vermeld bij het punt over onderwijs en arbeidsmarkt. Betekent dit dat de nieuwe planificatieregeling enkel voor beroepsgerichte opleidingen zal gelden?

Vanuit een visie op de medeverantwoordelijkheid van het middenveld om onderwijs te organiseren en te plannen, kan de Raad Secundair Onderwijs een rol spelen in de nieuwe planificatieprocedures. De raad ziet een duidelijk onderscheid tussen de erkenning van een nieuwe opleiding en de programmatie ervan. Het GO! en de koepels die het Vlaamse onderwijs organiseren, moeten in de procedures betrokken blijven. Zij spelen in de programmatieprocedures een stabiliserende rol. Binnen de Raad Secundair Onderwijs gaan ze in overleg met de andere stakeholders zoals de sociale partners, de ouders en de leerlingen, de vakorganisaties. Het advies van de Raad Secundair Onderwijs steunt op een overlegmodel voor onderwijsorganisatie en biedt relevante informatie opdat de Vlaamse Regering onderbouwd en goed geïnformeerd kan beslissen.

De Raad Secundair Onderwijs vraagt om de nieuwe planificatiekaders en structuren uit te werken vanuit een coherente visie op de planificatie van het aanbod in het secundair onderwijs.

Bijkomende kortetermijnmaatregelen

De Raad Secundair Onderwijs vraagt ook dringend om duidelijkheid over de criteria voor de implementatie van de nieuwe programmatieregels zoals die in het onderwijsdecreet XXIII zijn vervat (de zogenaamde P-lijsten). Deze regels moeten gekend zijn om adequate beslissingen te kunnen nemen op het niveau van scholen, scholengroepen en scholengemeenschappen.

Een onderbouwde visie op de ondersteuning van kwaliteit in het beroepsgericht onderwijs

De Raad Secundair Onderwijs vindt dat de relatie tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt hier nogal eng is benaderd. Het lijkt zich toe te spitsen op planificatie, op structurele veranderingen en op sturing van de curriculumontwikkeling. Het debat moet voor de Raad Secundair Onderwijs vooral gaan over de sterkere ondersteuning van de kwaliteit in beroepsgerichte scholen onder meer door sterkere betrokkenheid van de sociale partners: aanbod van stages en werkplekleren, professionalisering van leraren, informatiedoorstroming.

Het verwondert de Raad Secundair Onderwijs dat men enkel inzet op een imagocampagne voor wetenschappen en techniek en niet voor andere sectoren waar ook knelpunten zijn. Het is aangewezen om de diversiteit aan talenten in de verf te zetten in plaats van één enkel studiedomein.

De raad verwijst ook naar het punt IV.2.3. hierboven. Door de omnivalentie van het diploma secundair onderwijs voor leerlingen uit beroepsgerichte domeinen in vraag te stellen, wordt de perceptie gewekt dat deze studiebewijzen minder waardevol zijn dan deze uit de abstracte studierichtingen. Bovendien is het voor deze leerlingen zeker belangrijk om ook over doorstroomcompetenties te beschikken om levenslang te leren en te ontwikkelen. Doorstromen naar het hoger onderwijs is maar één van de vormen van verder leren in het post-secundair (volwassenen)onderwijs.

2.5 Een vernieuwing van het buitengewoon secundair onderwijs?

Het masterplan besteedt amper aandacht aan het buitengewoon secundair onderwijs. In de volgende maanden moet de relatie tussen de (beroepsgerichte) trajecten in de tweede en de derde graad van het gewoon onderwijs enerzijds en het buitengewoon secundair onderwijs en het stelsel van leren en werken anderzijds, worden uitgeklaard.

De Raad Secundair Onderwijs pleit voor een coherente vernieuwing van het buitengewoon secundair onderwijs die de maatregelen van BNM en deze van het masterplan samenbrengt. Als het de bedoeling is van de overheid om leerlingen uit het buitengewoon onderwijs gemakkelijker te laten terugstromen naar het gewoon onderwijs, dan hebben veranderingen in het gewoon onderwijs een zeer grote impact op het buitengewoon onderwijs. In dit geval moet er gezorgd worden voor een vergelijkbaar aanbod binnen het buso dat aansluiting biedt op de studierichtingen uit het gewoon secundair onderwijs.

Kernelementen voor die vernieuwing zijn de uitbouw van buso in een continuüm met het gewoon secundair onderwijs en leren en werken, de introductie van werkplekleren en een herziening van

het (deel)certificeringsbeleid op basis van reële competenties. Het buitengewoon secundair onderwijs wil een brede waaier aan relevante onderwijskwalificaties kunnen uitreiken, gaande van beroepsgerichte tot ook meer maatschappelijke georiënteerde kwalificaties.

Buitengewoon secundair onderwijs is immers één van de manieren om de ongekwalificeerde uitstroom van jongeren met een problematische schoolloopbaan te beperken - een van de doelen van deze hervorming (D19) - en deze jongeren alsnog een relevante inzetbaarheid of doorstroming te garanderen.

Hoe verhouden de opleidingen en vooral dan deze in de opleidingsvormen 3 en 4 zich tot de screening en indeling van opleidingen (ontwikkeling matrix)? Als opleidingsvorm 3 niet van meet af aan wordt meegenomen in de screening die moet uitmonden in de matrix dreigt de leerweg onvoldoende gevaloriseerd te worden.

De raad is erg bezorgd over de leertrajecten van jongeren die nu instromen in het buitengewoon secundair onderwijs. Wat is de relatie met de striktere voorwaarden voor het uitreiken van een getuigschrift basisonderwijs? Zal de versterking van de basisvorming in de eerste graad de vraag naar buitengewoon secundair onderwijs nog doen toenemen? Zal er binnen de differentiatie in de eerste graad een adequaat aanbod kunnen gerealiseerd worden voor deze kinderen? Kunnen jongeren rechtstreeks instromen uit het buitengewoon basisonderwijs naar het buso? En hoe wordt de samenhang gezien tussen de hertekening van de B-stroom in het voltijds secundair onderwijs en de instroom in het buso?

3 Evaluatie en attesteringsbeleid

Doelstellingen 3, 4, 17 en 19 van de hervorming secundair onderwijs uit het masterplan (p. 13):
Prestaties van alle leerlingen verbeteren door 'zwakkere' leerlingen sterker te maken en 'sterkere' leerlingen nog sterker te maken.

Alle leerlingen en ouders keuzevaardiger maken door ze meer inzicht te geven in de eigen mogelijkheden van de jongere, in de studiemogelijkheden en de mogelijkheden op de arbeidsmarkt.

Maximaal vermijden van zittenblijven.

Voorkomen van voortijdig schoolverlaten en verminderen van de ongekwalificeerde uitstroom, zonder daarbij aan kwaliteit in te boeten.

Maatregelen uit het masterplan (p. 23):

De motivering bij A-, B- en C-attesten moet aan jongeren en ouders voldoende informatie bieden teneinde een handvat te zijn bij keuzes inzake studievoortgang. (maatregel op middellange termijn)

Leerlingen die een B-attest krijgen, kunnen het jaar in principe niet overzitten. Overzitten kan enkel als de klassenraad dit expliciet heeft geadviseerd. (maatregel op middellange termijn)

Een A-attest kan na het 1ste en 2de leerjaar van de 2de graad eveneens een advies om naar een studierichting met een hoger abstractieniveau over te stappen, inhouden. (maatregel op middellange termijn)

Na het 1ste leerjaar van de 1ste graad kan enkel in uitzonderlijke gevallen een door de klassenraad gemotiveerd C-attest uitgereikt worden (maatregel op middellange termijn).

Na het 1ste leerjaar van de 1ste graad is een B-attest niet mogelijk. Er wordt wel de mogelijkheid gecreëerd om bij een A-attest verplichte remediëring in het daaropvolgende jaar op te leggen. Die remediëring is een recht en een plicht voor de leerling, welke school die leerling ook les volgt (maatregel op middellange termijn).

Decreet rechtspositie leerlingen: versterken van motiveringen bij attesteren (ingangsdatum 1/09/2014) (maatregel tijdens deze legislatuur)

Flexibiliseringsmogelijkheden uit OD XXI: sensibiliseren (maatregel tijdens deze legislatuur).

De Raad Secundair Onderwijs mist in dit luik een samenhangende visie op het evaluatie- en attesteringsbeleid in het secundair onderwijs. De raad vindt dat er een coherent evaluatie- en attesteringsbeleid moet afgestemd zijn op een verdere uitklaring van de invulling van de eerste graad en van de matrix. De raad kan dan ook nog geen definitieve uitspraken doen maar formuleert hieronder een aantal verduidelijkende vragen en een bezorgdheid.

De Raad Secundair Onderwijs heeft nog heel wat verduidelijkende vragen bij de balans tussen de keuzes die leerlingen (en hun ouders) kunnen maken en de sturende rol van de delibererende klassenraad. In welke mate kunnen beslissingen van de klassenraad de breedte van de eerste graad beperken of doorstroming naar een volgend leerjaar verhinderen? De Raad Secundair Onderwijs is ervan overtuigd dat het in de eerste graad principieel mogelijk moet zijn om een hoge abstractiegraad in de basisvorming te combineren met meer praktische basisopties. Er moeten principiële mogelijkheden blijven bestaan voor leerlingen uit de B-stroom om alsnog een getuigschrift basisonderwijs te behalen en terug te stromen naar de A-stroom.

De raad vraagt om een debat te voeren over de leertrajecten die leerlingen succeservaringen geven. Het attesterings- en het oriënteringsbeleid moet transparant zijn en leerlingen voldoende keuzevrijheid geven. De klassenraad moet werk maken van een positief traject van studiekeuze op grond van talenten in plaats van uit te sluiten en opties te beperken. Het beleid moet gebaseerd zijn op een goed evenwicht tussen de professionaliteit van de klassenraad en de positieve keuzes van jongeren. Het onderwijssysteem moet ruimte laten voor de eigen weg die een jongere gaat, specifiek in de puberteit. Jongeren maken wel eens een moeilijke periode door. Ze twijfelen aan zichzelf, experimenteren en maken keuzes. Dit hoort bij hun ontwikkeling tot volwassenen. De lerende moet nieuwe kansen krijgen en om opnieuw aan te knopen bij het (reguliere) onderwijssysteem of bij een alternatief leertraject. De Raad Secundair Onderwijs verwijst hiervoor naar zijn advies over EVC waarin hij kritische succesfactoren voor een goed EVC-beleid in Vlaanderen geeft.²⁹ De raad is echter geen voorstander van het certificeren van iedere

²⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over eerder verworven competenties](#), 23 september 2010.

afgeronde beroepskwalificatie. Hij vindt dat de attestering in het onderwijs moet gebeuren op grond van onderwijskwalificaties.

Het Netwerk tegen Armoede formuleert op dit punt een minderheidsstandpunt.

Het Netwerk tegen Armoede is wél voorstander van het certificeren van iedere afgeronde beroepskwalificatie, naast het attesteren op grond van onderwijskwalificaties. Het certificeren van beroepskwalificaties is een middel om de gevolgen van de ongekwalificeerde uitstroom aan te pakken. Leerlingen die het onderwijs verlaten zonder diploma SO, maar mét een certificaat van een beroepskwalificatie hebben een betere basis om werk te zoeken en om eventueel naar het tweedekansonderwijs terug te keren, dan leerlingen zonder.

Ouders of andere betrokken personen hebben het recht te weten waarop een evaluatiebeslissing gebaseerd is.³⁰ Deze informatie moet ook inzicht geven in de leerbegeleiding en schoolloopbaanondersteuning die de school of het clb geboden hebben.

³⁰ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over participatie op school](#), 26 mei 2011.

V. Randvoorwaarden en ondersteunende maatregelen

1 Leerlingenbegeleiding en zorg voor leerlingen

Maatregelen uit het masterplan (p. 24-25):

Invoeren van een individueel leerlingendossier dat een leerling volgt gedurende de hele studieloopbaan (BaO en S.O.). Dit leerlingendossier wordt zowel door de scholen als de clb's gebruikt. (D 4 - 15) (maatregel op middellange termijn)

Garanderen van een actieve en permanente leerlingenbegeleiding en studie- en beroepskeuzebegeleiding die verder gaat dan alleen toewerken naar de keuzemomenten. (D 4) (maatregel op middellange termijn)

Meetinstrumenten ter beschikking van scholen om leerlingen te kunnen screenen en leerwinst te meten. (D 4 - 15) (maatregel op middellange termijn)

Er wordt een audit uitgevoerd teneinde de gehele werking van de clb's qua effectiviteit en efficiëntie door te lichten. De resultaten van deze audit vormen de basis voor een hervorming van de leerlingenbegeleiding. In deze audit wordt ook de samenwerking met en enting op het welzijnsaanbod en de preventieve gezondheidszorg voor kinderen en jongeren in kaart gebracht en geëvalueerd naar efficiëntie en effectiviteit. Concreet gaat het hierbij over de preventieve gezinsondersteuning in de Huizen van het Kind, de strijd tegen kinderarmoede, de IJH, het actieplan suïcidepreventie en de organisatie van de preventieve gezondheidszorg op de eerste lijn. (maatregel op middellange termijn)

In het kader van het garanderen van het leerrecht wordt, samen met de minister van Welzijn, werk gemaakt van een integraal regelgevend kader mbt alle acties (time-out, schoolvervangende programma's,...) die ervoor moeten zorgen dat het recht op leren voor kinderen en jongeren gegarandeerd is. (maatregel op middellange termijn)

Decreet rechtspositie leerlingen: invoering verplicht individueel leerlingendossier (ingangsdatum 01.09.2014). (D 4 - 15) (maatregel tijdens deze legislatuur)

OD XXIII: verplichte screening taalvaardigheidscompetenties Nederlands voor wie instroomt in het S.O. (ingangsdatum 01.09.2014). (D 11) (maatregel tijdens deze legislatuur)

Sept. 2014: AIT (taalassessment implementatie toolkit) toolkit breed evalueren ter beschikking stellen van scholen. (D 11) (maatregel tijdens deze legislatuur)

Het invoeren van een niet-bindende oriënteringsproef, die naast kennis ook attitudes be vraagt. Deze proef wordt ruim voorafgaand aan de instap in het hoger onderwijs afgenomen (b.v. eind 5de jaar) als onderdeel van een globaal begeleidingstraject. (D 9) (maatregel tijdens deze legislatuur)

Vanaf sept 2013: audit clb's.

De Algemene Raad wijst erop dat met het clb-decreet ingezet is op een concept van leerlingenbegeleiding gebaseerd op samenwerking tussen de school, clb en de pedagogische begeleiding. Het masterplan vermeldt de sterkte van dit model niet bij de sterke punten van het onderwijssysteem.

De Algemene Raad vindt dat het wenselijk is om leerlingenbegeleiding veel sterker te omschrijven als een centraal ondersteuningsproces voor leerlingen. Leerlingenbegeleiding is een kernopdracht van een school. Leerlingenbegeleiding omvat zowel de sociaal-emotionele begeleiding, de begeleiding van leertrajecten en de loopbaanbegeleiding. Deze leerlingenbegeleiding krijgt vorm in een partnerschap tussen de school en clb. Andere actoren zoals welzijns- en gezondheidswerkers en arbeidsmarktactoren ondersteunen deze begeleidingsprocessen.

Het masterplan geeft onvoldoende aandacht aan een positieve en leerlinggerichte invulling. Het masterplan spreekt over 'sterkere' en 'zwakkere' leerlingen, alsof dit twee homogene en vaste groepen zouden zijn. Deze tweedeling omvat niet de ruime groep leerlingen die sterk zijn in bepaalde vakken of onderdelen ervan, en (soms tijdelijk) minder goed scoren op andere vlakken. Het gebruiken van deze terminologie houdt een risico in voor een enge invulling van differentiatie, die niet gericht is op de noden van individuele leerlingen, maar beperkt wordt tot een opdeling in groepen.

1.1 Individueel leerlingendossier

De Algemene Raad vindt het belangrijk dat relevante leerlingengegevens worden overgedragen tussen scholen, maar dan wel binnen duidelijke voorwaarden.

Het leerlingendossier is slechts één van de instrumenten om leerlingenbegeleiding te optimaliseren. De Algemene Raad vindt dat een leerlingendossier (gemeenschappelijke stam) gezamenlijk beheerd door de school en het clb een meerwaarde biedt onder de volgende voorwaarden:

Om te komen tot een gemeenschappelijke stam moet duidelijk worden omschreven wat verstaan wordt onder een 'leerlingendossier' en wat onder andere 'leerlingengegevens'. Een leerlingendossier (dat wordt overgedragen en gezamenlijk beheerd door school en clb) valt immers niet helemaal samen met andere gegevens die over leerlingen worden bijgehouden (bijv. het dossier van het clb, het tuchtdossier, de handelingsplanning, het leerlingenvolgsysteem, evaluatiegegevens, de BASO-fiche en andere gegevens over de schoolloopbaan van een kind, mijn loopbaan,). Een deel van die informatie valt onder een andere confidentialiteit (beroepsgeheim, ambtsgeheim).

De voorwaarden voor de overdracht van het leerlingendossier strictu sensu werden al in het advies over participatie op school en de rechtspositie van de leerlingen weergegeven: de gegevens moeten relevant zijn, het recht en de plicht tot remediëring verduidelijken, de pedagogische autonomie respecteren en afgestemd zijn op de wet op de privacy. Deze wet bepaalt dat de overdracht van (leerlingen)gegevens moet beantwoorden aan drie principes:

transparantie, finaliteit, proportionaliteit. Er moet een strikte afweging worden gemaakt zodat gegevensoverdracht niet leidt tot onnodige stigmatisering van een leerling.

De Algemene Raad vindt ook dat de rechten en plichten van leerlingen (actieve of passieve toestemming, weigering, inblikrecht, kopierecht) duidelijk moeten zijn. Verder vraagt de raad meer duidelijkheid over het juridisch eigenaarschap van de leerlingengegevens. De overheid zal hier moeten rekening houden met de regelgeving op de rechten van de minderjarige én met de rechten van meerderjarige leerlingen. Het is noodzakelijk het juridische kader hierrond (samenhang met de privacywetgeving en de wet op openbaarheid van bestuur) verder te onderzoeken.

Een adequate invoering van een leerlingendossier veronderstelt afspraken en een kader rond omgaan met confidentiële gegevens en over gedifferentieerd beheers-, schrijf-, inblik- en kopierecht zoals voorzien in de wet op de privacy en de wet op openbaarheid van bestuur. Dit veronderstelt ook bijhorende competentie-ontwikkeling bij de betrokkenen.

1.2 Audit van de centra voor leerlingenbegeleiding

De Algemene Raad is van mening dat een audit voor de clb enkel een meerwaarde heeft als deze zo snel mogelijk plaatsvindt. Hierbij kan verder worden gebouwd op de resultaten van eerder OBPWO-onderzoek.³¹ Het clb staat immers voor ingrijpende veranderingen onder meer ingevolge het decreet op integrale jeugdhulp en het voorontwerp van decreet over dringende en belangrijke maatregelen. Een audit op een organisatie in verandering ondergraft de validiteit van de gegevens van de audit.

De Algemene Raad is van mening dat de audit betrekking moet hebben op alle domeinen van de opdracht van het clb. De opdrachten van het clb worden mee ingevuld door het departement welzijn, volksgezondheid en gezin. Ook deze opdrachten moeten meegenomen worden in de audit.

Een dergelijke audit biedt ook kansen aan het clb om duidelijkheid te creëren over de meerwaarde van het aanbod.

1.3 Studiekeuzeproces, een gedeelde verantwoordelijkheid met ouders

In zijn advies over studiekeuze wees de Algemene Raad op de noodzaak dat ouders van leerlingen die keuze maken in hun school- en onderwijsloopbaan of voor doorstroming naar de arbeidsmarkt betrokken zijn bij het keuzeproces.³² Het is erg belangrijk dat de ouders vanaf de basisschool op systematische wijze betrokken worden in het proces van keuzebekwaamheid. Alle actoren moeten weten wat de consequenties zijn van eerdere keuzes voor latere keuzemogelijkheden. Over het algemeen zijn vandaag de beschikbare deskundigheid en

³¹ Struijf, E. (maart 2012). *Eindrapport OBPWO 09.05. Zorgbeleid in het gewoon basisonderwijs en secundair onderwijs in Vlaanderen: kenmerken, predictoren en samenhang met taakopvatting en handelingsbekwaamheid van leerkrachten*. Vermaut, H., Leens, R., De Rick, K. & Depreeuw, E. (maart 2009). Het CLB-decreet: tussen wens en realisatie; Verschueren, K., e.a., (2004). *Tevredenheid van cliënten in de Centra voor leerlingenbegeleiding: ontwikkeling van een instrumentarium*.

³² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs](#), 28 januari 2010.

instrumenten daarvoor slechts dispaaraat aanwezig op het werkveld of worden ze al te gefragmenteerd gehanteerd.

Dat impliceert dat ook instellingen voor hoger onderwijs een beleid t.a.v. die ouders kunnen uitwerken. Vooral op het vlak van informatieverstrekking hebben ouders van toekomstige studenten/cursisten veel vragen. Daarom is het nodig om, naast de informatie voor de lerende zelf, ook aan de ouders mee te geven wat ze wel en niet kunnen verwachten, op welke manier een gezin ondersteunend kan zijn voor een studerend gezinslid ... Dit geldt zeker voor gezinnen die minder vertrouwd zijn met de cultuur van het hoger onderwijs.

1.4 De doorstroming naar het hoger onderwijs

De Algemene Raad vindt dat een begeleid studiekeuzeproces in het secundair onderwijs en bij de aanvang van het hoger onderwijs heel veel beleidsaandacht verdient. De Algemene Raad erkent de toegevoegde waarde van gevalideerde zelfevaluatie-instrumenten die leerlingen een zicht geeft op hun individuele competenties om hoger onderwijs aan te vatten. Voor de krachtlijnen van een dergelijk beleid verwijst de Algemene Raad naar de recente adviezen hierover.³³

De raad vindt dat doorstroming naar het hoger onderwijs een belangrijke finaliteit vormt voor leerlingen die het secundair onderwijs verlaten. De raad verwijst voor een reactie ten gronde naar het zeer recente advies over de oriënteringsproef.

Dit moet ook gekoppeld worden aan een versterking van het studiekeuzebeleid in secundaire scholen. Secundaire scholen moeten werken vanuit een gedeelde visie op studiekeuzebegeleiding en duidelijke doelstellingen formuleren. Directie, schoolteam en elke individuele leraar spelen een belangrijke rol. De Algemene Raad vindt dan ook dat competenties in studiekeuzebegeleiding deel moeten uitmaken van het beroepsprofiel van de leraar. Leraren en clb-medewerkers moeten daarin steviger ondersteund worden met nascholing. Studiekeuze is geen zaak van de school alleen. Zij moet hiervoor kunnen samenwerken met het hoger onderwijs, de clb en de pedagogische begeleidingsdiensten, maar ook met de leerlingen zelf en hun ouders.

De Algemene Raad is ervan overtuigd dat een gemeenschappelijk en concreet engagement van alle actoren de studiekeuze kan versterken en intensifiëren. De raad pleit ervoor om op zeer korte termijn een structureel en permanent overleg te installeren tussen actoren uit secundair en hoger onderwijs. Zij kunnen er informatie en kennis uitwisselen over de curricula en over de onderwijskundige aanpak (lesgeven, evalueren, ...) van beide onderwijsniveaus. Specifiek op het vlak van studiekeuzebegeleiding kan zo'n overlegplatform gemeenschappelijke doelen stellen en concrete afspraken maken over acties en instrumenten om heel het keuzeproces te verbeteren

³³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de studiekeuze van het secundair naar het hoger onderwijs](#), 28 maart 2013; Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs](#), 28 januari 2010.

2 Databeheer en meten

Maatregelen uit het masterplan (p. 25-26):

Op het einde van het basisonderwijs worden alle leerlingen getoetst. De doelstelling is zowel feedback te kunnen geven in het kader van de interne kwaliteitscontrole van de scholen als gegevens te verzamelen op systeemniveau. Met de onderwijsverstrekkers wordt overeengekomen om de huidige OVSG toetsen en de interdiocesane toetsen te valideren in samenspraak met het steunpunt toetsontwikkeling, dat de peilingsproeven en paralleltoetsen ontwikkelt. Op die manier kan een toets toolkit ontstaan. (maatregel op middellange termijn)

Ook in de loop van het secundair onderwijs worden voor taal, wiskunde en wetenschappen meetmomenten ingevoerd met dezelfde 2 doelstellingen. Hierbij gaat het zowel om het meten of de eindtermen behaald zijn als om het meten van leerwinst. Deze meetmomenten hoeven uiteraard niet tijdens hetzelfde schooljaar te vallen. (maatregel op middellange termijn)

Een kenniscentrum stelt relevante informatie ter beschikking van de scholen om te gebruiken in het kader van hun interne kwaliteitszorg. (maatregel op middellange termijn)

Afspraken maken tussen onderwijsverstrekkers en het steunpunt toetsontwikkeling omtrent de validering van de bestaande toetsen in het basisonderwijs (maatregel tijdens deze legislatuur)

Uitbouw kenniscentrum: elektronische databundel en ICT-applicatie 'Mijn Onderwijs' staan ter beschikking van de scholen vanaf 01.09.2013. (maatregel tijdens deze legislatuur)

Sept. 2014: AIT (taalassessment implementatie toolkit) toolkit breed evalueren ter beschikking stellen van scholen. (maatregel tijdens deze legislatuur)

Een studie laten uitvoeren over de haalbaarheid en de mogelijkheden van leerwinstmeting en het monitoren van leerresultaten. (maatregel tijdens deze legislatuur)

De Algemene Raad is bezorgd over de veralgemening van toetsing in het basis- en secundair onderwijs. De raad wijst erop dat toetsing een rol speelt in de onderbouwing van de haalbaarheid van de eindtermen op Vlaams niveau (peilingproeven) en voor de interne kwaliteitszorg van de instellingen (peilingproeven en netgebonden toetsen). Maar de communicatie over het masterplan ziet de toetsen nu als een instrument om leerprestaties van individuele leerlingen te beoordelen en op grond hiervan een getuigschrift/diploma uit te reiken ³⁴.

De Algemene Raad is van oordeel dat evaluatie van leerlingen en het meten van leerwinst moet gebeuren op grond van het brede vormingsconcept. Het zou niet goed zijn enkele leergebieden (taal, wiskunde, wetenschappen) uit te lichten en meer gewicht te geven dan andere ontwikkelingsdomeinen. Niet elke ontwikkeling van een leerling kan in meetbare resultaten worden omgezet. De monitoring wordt beperkt tot eenvoudig te kwantificeren aspecten van het onderwijssysteem. Dit doet afbreuk aan een complexe werkelijkheid. Meetinstrumenten moeten rekening houden met de complexiteit van een onderwijsrealiteit. De toetsing heeft ook heel veel

³⁴ [Wat verandert er in het secundair onderwijs. Brochure voor ouders, p. 5.](#)

ongewenste effecten op de leerlingen doordat het selectie versterkt ten nadele van een brede differentiërende benadering. Zie III. 1, III. 2.1, en IV. 2.5.

De Algemene Raad vindt wel dat peilingsproeven geaggregeerd en op het Vlaamse niveau relevante informatie bieden over de competenties van de leerlingen die het secundair onderwijs verlaten. Dit biedt waardevolle informatie voor beleidsvoorbereiding zowel in het secundair als in het hoger onderwijs.

De Algemene Raad pleit ervoor om de klemtoon vooral te leggen op de kwaliteitsprocessen in scholen. Toetsing mag scholen niet afremmen om te werken aan vernieuwingen en nieuwe leerconcepten. Er valt nog heel wat meerwaarde te verwachten van onderlinge informatie-uitwisseling en delen van goede praktijken tussen scholen om de onderwijsprocessen te optimaliseren. In plaats van toetsing centraal te stellen, pleit de Algemene Raad ervoor om te vertrekken vanuit het kwaliteitszorgsysteem.

De raad pleit ook voor voldoende mogelijkheden om, via de begeleidingsdiensten, schoolteams te ondersteunen in datageletterdheid vanuit het kwaliteitszorgsysteem, en de competentie om de data-analyse te gebruiken om een schoolbeleid en pedagogische praktijk te innoveren. Het prioritaire nascholings-thema van dit jaar is in dit verband een positief signaal.³⁵ In de discussies over de inrichting van schoolbesturen en samenwerking tussen scholen moet dit eveneens worden meegenomen.

3 Personeel en bestuur

Maatregelen uit het masterplan (p. 26-27):

Bestuurlijke schaalvergroting met geprofessionaliseerde schoolbesturen en met meer professionaliseringsmogelijkheden voor directies en leraren en werkzekerheid voor beginnende leraren mogelijk maken (cfr. conceptnota scholengroepen). Deze bestuurlijke schaalvergroting biedt kansen voor een professioneel HRM-beleid, zorgbeleid, schoolloopbaanbegeleiding en brede schoolconcept. (D 10) (maatregel op middellange termijn)

De leraar is een gewaardeerd professional die kan rekenen op een uitdagende loopbaan. (maatregel op middellange termijn)

Het lerarenkorps van een school is een team professionals waarin verschillende rollen van leraar aanwezig zijn. (maatregel op middellange termijn)

Professionalisering wordt een integraal deel van de onderwijsopdracht voor leraren (jaaropdracht) en van de opdracht van directeurs en bestuurders. Er wordt daartoe voorzien in een kwalitatief aanbod van professionaliseringsmogelijkheden. (maatregel op middellange termijn)

³⁵ Thema 2: Datageletterdheid i.f.v. een eigen school/scholengroep scholengemeenschapsbeleid.
<http://www.ond.vlaanderen.be/nascholing/doc/oproep14-15/oproep%25202014-2015.pdf>.

Met de pedagogische begeleidingsdiensten wordt ingezet op de ondersteuning op de klasvloer van de onderwijsvernieuwing (competentie-ontwikkeland onderwijs, differentiatie,...). Daartoe worden afspraken gemaakt tussen de overheid en de pedagogische begeleidingsdiensten. (maatregel op middellange termijn)

Ook het schoolbestuur en de directeurs worden ondersteund en begeleid in hun veranderingsmanagement. (maatregel op middellange termijn)

Sept. 2014 decreet scholengemeenschappen/scholengroepen (ingangsdatum scholengroepen 01.09.2017) (maatregel tijdens deze legislatuur)

Prioritaire nascholings thema's op initiatief van de Vlaamse Regering: - 2012-2013: competentiegericht onderwijs

- 2013-2014: differentiatie binnen en buiten de klas, HR-beleid op school en werkplekieren. (maatregel tijdens deze legislatuur)

Lerarenloopbaanpact met prioritaire klemtoon op werkzekerheid voor jonge leraars, maatregelen die de retentie van jonge leraren kunnen verhogen en het bevorderen van zij-instroom. (maatregel tijdens deze legislatuur)

2014: In samenspraak met de koepels, netten en begeleidingsdiensten worden op basis van de evaluatie van de pedagogische begeleidingsdiensten afspraken gemaakt over de werking van de pedagogische begeleidingsdiensten. (maatregel tijdens deze legislatuur)

Op basis van de resultaten van de evaluatie van de lerarenopleiding wordt in samenspraak met het onderwijsveld en de lerarenopleiders nagegaan welke maatregelen genomen moeten worden in het kader van de verdere kwalitatieve uitbouw van de lerarenopleiding. In elk geval wordt voor de lerarenopleiding een niet-bindende intakeproef mogelijk gemaakt, waaraan alle aspirant studenten moeten deelnemen. (maatregel tijdens deze legislatuur)

In het hoger onderwijs worden educatieve masters uitgewerkt ongeacht de omvang van de masteropleiding. (maatregel tijdens deze legislatuur)

De Algemene Raad ziet het luik over personeel en bestuur als een cruciaal punt voor de hervorming. De raad pleit hier voor een coherente uitrol van het masterplan in samenhang met andere relevante dossiers zoals het loopbaan debat, de beleidsevaluatie van het decreet op de lerarenopleidingen en het voorontwerp van decreet over de bestuurlijke schaalvergroting. De samenhang met het loopbaan debat is essentieel voor het welslagen van dit dossier.

Diverse voorstellen uit het masterplan hebben verregaande consequenties voor de verdere professionalisering van leraren: competentiegericht onderwijs en evalueren, differentiatie in het secundair onderwijs, leerlingenbegeleiding, een versterking van de competenties in het omgaan met diversiteit, de ondersteuning van keuzevaardigheid en de ondersteuning van de keuzes van leerlingen (en ouders) door gemotiveerde adviezen over leertrajecten. Leerkrachten moeten zowel hun didactische als vakdidactische competenties kunnen uitdiepen.

Het is zeker een positief punt dat het masterplan naast leerkrachten ook directies en schoolbesturen betreft in de voorstellen. De verdere professionalisering van beleidsteams, directies en middenkader moet worden geïntensifieerd. De Algemene Raad vindt wel dat het aanbod niet moet worden gestuurd vanuit de overheid.

De uitrol van het masterplan moet veel sterker inzetten op verdere professionalisering en ondersteuning van leerkrachten. De Algemene Raad vindt dat een professionaliseringstraject moet worden bekeken voor de volle duur van een loopbaan. Er moet een doorgaande competentie-ontwikkeling gebeuren die consistent is vanaf de initiële lerarenopleiding, de aanvangsbegeleiding en de verdere professionalisering van ervaren leerkrachten.

De Algemene Raad vindt dat de versterking van de competentie-ontwikkeling moet worden bekeken in samenhang met de audit van de pedagogische begeleidingsdiensten. Tegelijk wijst de Algemene Raad er op dat het huidige nascholingsbudget ontoereikend is. Wil de overheid volop op professionalisering inzetten, dan zal daar ook een bijkomend budget moeten worden voorzien.

De Algemene Raad wil dat de overheid duidelijkheid creëert over de juridische basis op grond waarvan scholen en scholengemeenschappen functioneren in afwachting van de inwerkingtreding van een eventueel nieuw kader voor de bestuurlijke organisatie van het onderwijs

4 Budget en omkadering

Maatregelen uit het masterplan (p. 27):

Een nieuw transparant en onderbouwd omkaderingssysteem dat minder degressief is zonder de vrije keuze in het gedrang te brengen, en waarin de GOK-middelen geïntegreerd worden. De omkaderingsgewichten die gehanteerd worden, worden inhoudelijk degelijk onderbouwd. (D 10) (maatregel op middellange termijn)

Dit omkaderingssysteem moet het mee mogelijk maken dat de vrije keuze op een betaalbare manier gegarandeerd en geoperationaliseerd wordt. (D 10) (maatregel op middellange termijn)

Alle middelen (omkadering en werkingstoelagen) worden toegekend aan de bestuurlijke entiteit en niet langer aan de individuele school, met de garantie dat de middelen maximaal rechtstreeks ten goede komen van de leerlingen. (D 10) (maatregel op middellange termijn)

Op macroniveau is de hervorming budgetneutraal. (maatregel op middellange termijn)

De studie m.b.t. de evaluatie van de financiering van het leerplichtonderwijs wordt opgeleverd in 2013 en vormt de basis voor een verdere herziening van die financiering. (D 10) (maatregel tijdens deze legislatuur)

Decreet scholengemeenschappen/scholengroepen: met ingangsdatum 01.09.2017 worden alle middelen (omkadering en werkingsmiddelen) aan de scholengroepen toegekend. Voor scholen die niet in een scholengroep zitten, gaan de middelen naar het schoolbestuur, met de garantie dat de middelen maximaal voor het klasgebeuren worden ingezet. (maatregel tijdens deze legislatuur)

De Algemene Raad heeft grote twijfels bij de stelling dat de hervorming op macroniveau budgetneutraal kan zijn. Zeker in een beginfase zal er wellicht een meerkost zijn. De Algemene Raad vraagt daarom dat de overheid onderbouwde simulaties maakt over de impact van het masterplan op de financiering van zowel het lokale schoolniveau als op het Vlaamse niveau. Die

moeten een onderscheid maken tussen de financiële impact op de korte termijn en de effecten op de financiering op de lange termijn. Sommige veranderingen zullen immers pas op langere termijn leiden tot een hogere effectiviteit van de bestedingen.

De Algemene Raad ziet opportuniteiten en problemen in het voorstel voor een nieuw financieringsmodel. Maar ook op dit vlak kan pas een definitief advies worden gegeven eens er concrete voorstellen op tafel liggen.

De Vlor verwijst naar het punt II. 8. Het uitrollen van het masterplan met herindeling van studiegebieden en schoolcampussen veronderstelt een bijkomende inspanning op het vlak van schoolinfrastructuur.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Harry Martens
voorzitter

Jan Panhuysen
secretaris Raad Basisonderwijs

Marc Van den Brande
voorzitter Raad Basisonderwijs

Dirk Schoofs
secretaris Raad Secundair Onderwijs

Patrick Weyn
voorzitter Raad Secundair Onderwijs

VI. Bijlagen

1 Minderheidsstandpunt van het GO!

De afgevaardigden van het GO! hebben tegen gestemd, omdat bij het samenbrengen van de deeladviezen van de Raad Basisonderwijs, de Raad Secundair Onderwijs en de werkgroep van de Algemene Raad is gebleken dat een passage uit het masterplan meer bepaald “koppelen getuigschrift basisonderwijs aan eindterm gerelateerde leerplandoelstellingen” in het advies wordt verengd tot een lezing en formulering “... om de leerplandoelen te vervangen door eindtermen als kader voor het uitreiken van het getuigschrift” (Hoofdstuk III).

Gezien het gewenste rechtstreeks verband tussen het behalen van het getuigschrift BaO en instroom in het 1ste leerjaar A van het secundair onderwijs vindt het GO! het evident dat het behalen van het getuigschrift basisonderwijs enkel een door eindterm gerelateerde leerplandoelstellingen kan worden gekoppeld. Dit is immers één van de meest essentiële elementen voor het slagen van een hervorming van het secundair onderwijs.

2 Overzicht van relevante adviezen en verkenningen

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de talennota: de lat hoog voor talen in iedere school](#), 11 januari 2007

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs](#), 28 januari 2010

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de oriëntatienota over de hervorming van het secundair onderwijs](#), 10 februari 2010

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over eerder verworven competenties](#), 23 september 2010

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over participatie op school](#), 26 mei 2011

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota 'Samen taalgrenzen verleggen'](#), 27 oktober 2011

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de beleidsbrief 2011-2012](#), 24 november 2011

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Visietekst over algemene vorming](#), 12 januari 2012

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het instaprofiel van de student hoger onderwijs](#), 12 juni 2012

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de discussienota 'Naar een geïntegreerd EVC-beleid'](#), 27 september 2012

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over onderwijsdecreet XXIII](#), 24 januari 2013

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers](#), 24 januari 2013

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de studiekeuze van het secundair naar het hoger onderwijs](#), 28 maart 2013

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het ontwerpbesluit over de erkenning van onderwijskwalificaties 1 t/m 4](#), 26 september 2013

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. Advies over het onderwijsdecreet XXIV, 24 oktober 2013

Vlaamse Onderwijsraad, Strategische verkenning: *De overgang van basis- naar secundair onderwijs; een verkenning*, 13 mei 2008

Vlaamse Onderwijsraad, Strategische verkenning: *Publieke informatie over scholen; een verkenning*, 17 september 2008

Vlaamse Onderwijsraad, Strategische verkenning: *Gezin en school. De kloof voorbij, de grens gezet?* 15 september 2011

Vlaamse Onderwijsraad, Strategische verkenning: *Stimuli voor het leren van volwassenen*, te verschijnen in 2014